

ირინა ოგოლაძე, ანა ნადირაძე, ანა არგანაშვილი

სახელმწიფო პროგრამების მონიტორინგი შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების დაცვის მიზნით ჩართვითი მიდგომის მხარდასაჭერად

გაეროს განვითარების პროგრამა, მართლმსაჯულების
ხელმძღვანელობისა და ადამიანის უფლებების დაცვის პროგრამა –
საქართველოს სახალხო დამცველის გაძლიერების პროექტი

საქართველოს სახალხო დამცველის შეზღუდული
შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების ცენტრი

2013

საქართველოს
სახალხო
დამცველი

*Empowered lives.
Resilient nations.*

გამოცემულია გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) ფინანსური მხარდაჭერით.

წინამდებარე გამოცემაში გამოთქმული მოსაზრებები ავტორისეულია და შეიძლება არ ასახავდეს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ან გაეროს განვითარების პროგრამის თვალსაზრისს.”

ს ა რ ჩ ე ვ ი

შესავალი	3
შუალედური შესაძლებლობის მქონე ჯირთა პრობლემატის გათვალისწინება	4
თანაცხოვრობის უზრუნველყოფისა და დისკრიმინაციის აჩრქობის სახანოგმდებლო გარანტიები	6
მონიტორინგის ძირითადი პრინციპები და მეთოდოლოგია	12
მონიტორინგის ჯგუფის შემადგენლობა:	13
მონიტორინგის პრიორიტეტების იდენტიფიცირება	13
სამაგიდო აქტუა	15
სავალა სამუშაო	16
მონიტორინგის შედეგები	16
ჯანმრთელობის დაზღვევა	16
გ.დ.-ს შემთხვევა - შუალედური შესაძლებლობის მქონე ჯირთის მიერ საზოგადოებრივი სარგებლობის გზისა და სამედიცინო მომსახურების თანხარი ხელმისაწვდომობის უზღაბა	22
გ.ბ.-ს შემთხვევა - სამედიცინო-სოციალური რეაბილიტაციის მომსახურების შუალევა	25
გ.ჰ.-ს შემთხვევა - შუალედური შესაძლებლობის მქონე ჯირთის მიმართ არასათანადო მოპყრობისა და სამედიცინო საჭიროებატის უზღუბაუყოფის აღსაპვითად გატარებული ღონისძიება	27

სოფლის ეკიმი	33
ი.ბ.-ს შემთხვევა - ჰამოფილიის მქონე შავლუღული შესაძლებლობის მქონე ჰირთა სამედიცინო მომსახურების შავლუღვა	35
პროფესიული განათლება	39
გარემოს ხელმისაწვდომობა	42
„შავლუღული შესაძლებლობის მქონე ჰირთა ინტეგრაციის ცენტრის“ გარემოს მონიტორინგის შედეგები	45
დასკვნა	49
გამოყენებული ლიტერატურა:	50

სახელმწიფო პროგრამების მონიტორინგი შუალედური შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების დაცვის მიზნით ჩართვითი მიდგომის მხარდასაჭერად

გაეროს განვითარების პროგრამა, მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობისა და ადამიანის უფლებების დაცვის პროგრამა – საქართველოს სახალხო დამცველის გაძლიერების პროექტი

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები დიდხანს იყვნენ შეუმჩნეველნი ადამიანის უფლებების დაცვის სისტემისათვის, მაგრამ დღეს ამგვარი ტენდენცია მიუღებელია... ამჟამად შეზღუდული შესაძლებლობების განხილვა ადამიანის უფლებების პერსპექტივაში გულისხმობს სახელმწიფოს ყოველი ქმედების შეფასებას საზოგადოების ყველა სექტორში – ვინაიდან შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ადამიანები აღარ მიიჩნევიან ოდენ ქველმოქმედების ან მესამე პირთა გადაწყვეტილების პასიურ ობიექტებად, არამედ განიხილებიან ადამიანის უფლებების სუბიექტებად; შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა დაცვა არ შემოიფარგლება მხოლოდ სპეციალურად მათთვის შექმნილი მომსახურებებით. იგი გულისხმობს ისეთი ეროვნული პოლიტიკის, კანონებისა და პროგრამების შექმნას, რომელიც აღმოფხვრის ყველა ბარიერს და მოგვევლინება იმის გარანტიად, რომ ამ ადამიანების სამოქალაქო, კულტურული, ეკონომიკური, პოლიტიკური და სოციალური უფლებები სრულფასოვნად იქნება დაცული ყველა არსებულ პროგრამასა თუ ინიციატივაში.¹

შესავალი

წინამდებარე კვლევა ასახავს 2012 წლის 13 აგვისტოდან 29 ოქტომბრამდე გაეროს განვითარების პროგრამის, მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობისა და ადამიანის უფლებების დაცვის პროგრამის – საქართველოს სახალხო დამცველის გაძლიერების პროექტის, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა ცენტრის გაძლიერების კომპონენტის ფარგლებში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების დაცვის მონიტორინგის შედეგებს.

¹ ადამიანის უფლებების უმაღლესი კომისრის პუბლიკაცია (2010) - „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების მონიტორინგი“, ადამიანის უფლებების მონიტორთა სახელმძღვანელო, პროფესიული ტრენინგების სერია #17; ნიუ-იორკი, ყენევა; http://www.ohchr.org/Documents/Publications/Disabilities_training_17EN.pdf

მონიტორინგის ფორმით განხორციელებული მცირემასშტაბიანი კვლევის მიზანს წარმოადგენდა სხვადასხვა სახელმწიფო უწყების მიერ სახელმწიფო პროგრამების განხორციელების პროცესში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების დაცვაზე ზედამხედველობა; იმის შეფასება, თუ რამდენად უზრუნველყოფილია ქვეყნის დანარჩენი მოსახლეობის მსგავსად ამ პროგრამებში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ჩართულობა; აქვს თუ არა ადგილი დისკრიმინაციას სასტარტო პირობების განსხვავებულობის გამო; აგრეთვე, მიზნად იყო დასახული ამ პროგრამების შესახებ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ინფორმირებულობისა და ხელმისაწვდომობის კვლევა და ამ პროგრამებით შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სარგებლობის პრაქტიკის ანალიზი.

ზემოთ ჩამოთვლილი საკვლევითი თემები 2007 წლის 23 ნოემბერს გაერთიანებული ერების ეკონომიკური და სოციალური საკითხების საბჭომ გააერთიანა თემაში - შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა საკითხების გათვალისწინება და მათში ჩართულობა და ეს უკანასკნელი გაეროს წევრ სახელმწიფოთა სამოქმედო გეგმად აქცია².

გაერთიანებული შესაძლებლობის მქონე პირთა საკითხების გათვალისწინება

გაერთიანებული ერების ეკონომიკური და სოციალური საბჭოს დოკუმენტის თანახმად, საკვანძო საკითხებში ჩართულობა წარმოადგენს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების დაცვის სტრატეგიას. ამ კონცეფციის წარმოშობა დაკავშირებულია გენდერულ ჩართულობის მოძრაობასთან, რომელიც ასევე განსაზღვრული იყო გაერთიანებული ერების ეკონომიკური და სოციალური საბჭოს 1997 წლის დოკუმენტით.³

ჩართულობის იდეა გულისხმობს სახელმწიფოს ყველა დონეზე შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ინტერესების დაცვის შეფასებას, საკანონმდებლო, პოლიტიკურ ანალიზსა თუ პროგრამების განხილვას ყველა მიმართულებით და ყველა სფეროში. შშმ პირთა საკითხები უნდა მსჭვალავდეს არა მხოლოდ სპეციალურად შშმ პირთათვის შექმნილ პროგრამებს, არამედ ქვეყნის ეროვნულ პრიორიტეტებსაც, მათ შორის, პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და სოციალურ სფეროებში.

² UN Economic and Social Council, Commission for Social Development, 46th session, 6-15 February. Follow up for the World Summit for Social Development and the 24th special session of the General Assembly: emerging issues: “Mainstreaming disability in the development agenda”.

³ UN Economic and Social Council, Substantive Session 1997, 30 June – 25 July, Coordination of the policies and activities of the specialized agencies and other bodies of the United Nations system, mainstreaming the gender perspective into all policies and programmes in the United Nations system.

იმისათვის, რომ ჩართულობა/გათვალისწინება არ დარჩენილიყო ოდენ ასბტრაქტულ ცნებად, 1997 წელს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციისა და ფინეთის კეთილდღეობისა და ჯანმრთელობის ეროვნული კვლევისა და განვითარების ცენტრის მიერ შეიქმნა სპეციალური ნაშრომი - „შპმ პირთა საკითხები განვითარებად ინიციატივებში - ინკლუზიური დაგეგმარების სახელმძღვანელო“.⁴

ზემოთ მოყვანილი ინიციატივების პარალელურად კი გაერთიანებული ერების შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კომიტეტი განსაზღვრავს შპმ პირთა საკითხების გათვალისწინების 6 ძირითად პრინციპს:

1. შპმ პირთა საკითხების გათვალისწინება ეკისრება მთელ სახელმწიფო სისტემას, სადაც თითოეული უწყება წარმოდგენილია უმაღლესი მართვის ორგანოთი.
2. შპმ პირთა საკითხებში ჩართულობის აუცილებელი პირობაა ანგარიშგებისა და მონიტორინგის ადეკვატური მექანიზმების დანერგვა სანყისი ეტაპიდან.
3. შპმ პირთა საკითხებში ჩართვამდე განხორციელებული საკითხების კვლევა უნდა მოხდეს ყველა სფეროში ისე, რომ შედეგებმა გამოავლინოს შპმ პირთა უთანასწორო მდგომარეობა კონკრეტული მიმართულებით.
4. შეზღუდული შესაძლებლობების პირთა პრობლემების გათვალისწინება/ ჩართულობას უნდა ახლდეს აშკარა პოლიტიკური ნება, რომელიც გამოიხატება ადეკვატური რესურსების გამოყოფაში - მათ შორის, ფინანსური და ადამიანური რესურსებისა.
5. შპმ პირთა საკითხებში ჩართულობა გულისხმობს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ჩართვას გადანყვეტილების ყველა დონეზე.
6. შპმ-ს პრობლემებში ჩართულობა არ ანაცვლებს და არ ამცირებს სპეციალიზებული, შეზღუდული შესაძლებლობის ტიპით განსაზღვრული პროგრამების საჭიროებებსა და პოზიტიურ ქმედებაზე ორიენტირებულ კანონმდებლობას.

მაშასადამე, როგორც ვნახეთ, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა საკითხების გათვალისწინება სახელმწიფო პროგრამებში, სწორედ თანასწორობის უზრუნველსაყოფად და დისკრინიმაციის თავიდან ასარიდებლად ხორციელდება, თუმცა, ეს უკანასკნელი მარტივად როდი მიიღწევა.

⁴ Ronald Wiman (2003) Disability dimension in development action. Manual on inclusive planning. Originally published by The National Research and Development Centre for Welfare and Health in Finland.

თანასწორობის უზრუნველყოფისა და დისკრიმინაციის აღკვეთის საანონსო გარანტიები

საქართველოში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებები დაცულია საქართველოს კონსტიტუციით, საერთაშორისო ხელშეკრულებებით და ეროვნული საკანონმდებლო აქტებით.

საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლის თანახმად, ყველა ადამიანი დაბადებით თავისუფალია და კანონის წინაშე თანასწორია განურჩევლად რასისა, კანის ფერისა, ენისა, სქესისა, რელიგიისა, პოლიტიკური და სხვა შეხედულებებისა, ეროვნული, ეთნიკური და სოციალური კუთვნილებისა, წარმოშობისა, ქონებრივი და წოდებრივი მდგომარეობისა, საცხოვრებელი ადგილისა.

თანასწორობის პრინციპი თავისუფალი დემოკრატიული წყობილების ელემენტარული ქვეყნობაა. მისი არსი „კანონის წინაშე ადამიანთა თანასწორობაა, რაც უპირველესად ნიშნავს „თანაბარ უფლებას ყველასთვის“.

კონსტიტუციის მე-14 მუხლი მიუთითებს იმ კრიტერიუმებზე, რომელთა საფუძველზეც აკრძალულია ადამიანთა დიფერენცირება. აღნიშნული გულისხმობს, ყველა პირის მიმართ თანასწორი მიდგომის არსებობას; თუმცა, იმ კონკრეტულ შემთხვევაში, როდესაც პირთა მდგომარეობა იმთავითვე არათანაბარია, ანუ განსხვავდება მათი სასტატო პირობები, თანასწორი მიდგომა არათანაბარი მდგომარეობის გაღრმავების რისკს შეიცავს. შესაბამისად, საქართველოს კონსტიტუცია უშვებს გარკვეული დიფერენცირების არსებობას, რითაც იმთავითვეა აღიარებული პირთა შორის ფაქტობრივი უთანასწორობა.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, ცხადი ხდება თანასწორობის პრინციპის მთავარი მოთხოვნა: იგი ავალდებულებს სახელმწიფოს, თანასწორს თანასწორად, ხოლო არათანასწორს მისი თავისებურების შესაბამისად, არათანასწორად და განსხვავებულად მოეპყრას. თანასწორობის პრინციპი დარღვეულია, როდესაც არ არსებობს დიფერენცირების ან თანასწორად მოპყრობის გონივრული, საგნის ბუნებიდან გამომდინარე ან შინაარსობრივად განსაზღვრული საფუძველი, ე.ი. როცა ცხადად ჩანს, რომ საფუძველი თვითნებურად არის შექმნილი⁵.

საქართველოს სახელმწიფოს რატიფიცირებული აქვს ადამიანის უფლებების საერთაშორისო და რეგიონალური სტანდარტები, რომელთა განხორციელებაც სავალდებულოა მთელი ქვეყნის მოსახლეობის, მათ შორის, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების დაცვისათვის:

⁵ კონსტანტინე კუბლაშვილი. (2003) „ძირითადი უფლებები“. იურიდიული სახელმძღვანელო. თბილისი. გვ.320–321

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2010 წლის 27 დეკემბრის გადაწყვეტილება #1/1/493

„მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებები „ახალი მემარჯვენეები“ და „საქართველოს კონსერვატიული პარტია“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ

საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლის შინაარსის (დაცული სფეროს) სრულყოფილი განმარტებისთვის თავად კანონის წინაშე თანასწორობის უფლების არსიდან უნდა ამოვიდეთ... ამ მუხლში არსებული ნიშნების ჩამონათვალი, ერთი შეხედვით, გრამატიკული თვალსაზრისით, ამომწურავია, მაგრამ ნორმის მიზანი გაცილებით მასშტაბურია, ვიდრე მასში არსებული შეზღუდული ჩამონათვლის მიხედვით დისკრიმინაციის აკრძალვა... მხოლოდ ვინოგრამატიკული განმარტება გამოფიტავდა საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლს და დააკნინებდა მის მნიშვნელობას კონსტიტუციურ სამართლებრივ სივრცეში (საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2008 წლის 31 მარტის გადაწყვეტილება # 2/1-392)

კონსტიტუციის მე-14 მუხლში ჩამოთვლილი ნიშნების ამომწურავად მიჩნევა თავისთავად გამოიწვევს სასამართლოს მიერ იმის დადასტურებას, რომ ნებისმიერი სხვა ნიშნით დიფერენციაციის შემთხვევები არ არის დისკრიმინაციული, რადგან არ არის დაცული კონსტიტუციით. ბუნებრივია, ასეთი მიდგომა არ იქნებოდა სწორი, რადგან თითოეული მათგანის კონსტიტუციის მე-14 მუხლში მოუხსენიებლობა, დიფერენციაციის დაუსაბუთებლობას ვერ გამორიცხავს.

თანასწორობის ძირითადი უფლება სხვა კონსტიტუციური უფლებებისაგან იმით განსხვავდება, რომ ის არ იცავს ცხოვრების რომელიმე განსაზღვრულ სფეროს. თანასწორობის პრინციპი მოითხოვს თანაბარ მოპყრობას ადამიანის უფლებებითა და კანონიერი ინტერესებით დაცულ ყველა სფეროში.

ისტორიულად კონსტიტუციაში ხდებოდა იმ ნიშნების ჩამოთვლა, რომელთა მიხედვით, ადამიანთა ჯგუფებს აერთიანებდა მათთვის დამახასიათებელი პირადი, ფიზიკური თვისებები, კულტურული ნიშნები ან სოციალური კუთვნილება. ამ ნიშნების კონსტიტუციაში ჩამოთვლა ხდებოდა ზუსტად მათ საფუძველზე ადამიანების დისკრიმინაციის დიდი გამოცდილების არსებობის და, ამასთან, ასეთი მოპყრობის გაგრძელების შიშის გამო.

თუმცა, ამავე დროს, დიფერენცირებული მიდგომა შესაძლოა მოხდეს არა მხოლოდ ჩამოთვლილი ნიშნების მიხედვით და არა მხოლოდ, თუნდაც ამ ნიშნებზე დაყრდნობით, კონკრეტული კონსტიტუციური უფლებით სარგებლობის პროცესში. დისკრიმინაციის აკრძალვა სახელმწიფოსგან მოითხოვს, რომ მის მიერ დადგენილი ნებისმიერი რეგულაცია შეესაბამებოდეს თანასწორობის ძირითად არსს – არსებითად თანასწორებს მოეპყროს თანასწორად, და პირიქით.

თანასწორობა და დისკრიმინაციის აკრძალვა

იმისთვის, რომ მოხდეს თანასწორობის ხელშეწყობა და აღმოიფხვრას დისკრიმინაცია, სახელმწიფოებმა უნდა გადადგან ყველა შესაბამისი ნაბიჯი, რათა უზრუნველყონ გონივრული გარემო.

კონკრეტული ღონისძიებების, რომლებიც აუცილებელია, რათა დაჩქარდეს ან მიღწეულ იქნეს დე ფაქტო თანასწორობა, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებთან მიმართებაში, არ უნდა ჩაითვალოს დისკრიმინაციად წინამდებარე კონვენციის დებულებათა მნიშვნელობიდან გამომდინარე.

გაერთიანებული ერების შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების 2006 წლის კონვენცია

- ადმიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია;
- ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპული კონვენცია;
- სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტი;
- ეკონომიკურ, კულტურულ და სოციალურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტი;
- გაერთიანებული ერების კონვენცია ქალთა მიმართ ყველა ფორმის დისკრიმინაციის აღკვეთის შესახებ;
- გაერთიანებული ერების კონვენცია ბავშვთა უფლებების შესახებ;
- გაერთიანებული ერების კონვენცია წამების წინააღმდეგ და სხვ.

აქვე ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ საქართველოში დღემდე საკანონმდებლო ხარვეზად რჩება გაერთიანებული ერების შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების 2006 წლის კონვენციის რატიფიცირების შეფერხება. მიუხედავად იმისა, რომ 2009 წელს საქართველომ ხელი მოაწერა კონვენციას, დოკუმენტი პარლამენტის მიერ ჯერაც არ არის რატიფიცირებული. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა შესახებ გაეროს 2006 წლის კონვენციის ძირითადი პრინციპებია ადამიანის ღირსების, მისი

ინდივიდუალური ავტონომიის პატივისცემა, გადანყვეტილების მიღების თავისუფლებისა და პიროვნების დამოუკიდებლობის ჩათვლით; დისკრიმინაციის დაუშვებლობა, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სრულყოფილი და ეფექტური ჩართვა და მონაწილეობა საზოგადოებაში; შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა განსხვავებულობის პატივისცემა; თანაბარი შესაძლებლობების უზრუნველყოფა, მისაწვდომობა; ქალთა და მამაკაცთა თანასწორობა; შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვთა შესაძლებლობების განვითარება და მათი ინდივიდუალობის შენარჩუნების უფლების პატივისცემა⁶.

⁶ გაეროს კონვენცია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა შესახებ. მუხლი 3 <http://www.un.org/disabilities/convention/conventionfull.shtml>

სახელმწიფოები, რომლებიც მზად არიან მოახდინონ კონვენციის რატიფიცირება, თანხმდებიან იმაზე, რომ მაქსიმალურად შეეცდებიან, ყოველდღიურ ცხოვრებაში უზრუნველყოფილ იქნას შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისათვის კონვენციით დადგენილი უფლებების სრული რეალიზაცია.

„შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სოციალური დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი განსაზღვრავს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა მიმართ სახელმწიფო პოლიტიკის საფუძველს და მიზნად ისახავს, სხვა პირთა თანაბრად უზრუნველყოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების რეალიზაცია, შექმნას ხელსაყრელი პირობები მათი სრულფასოვანი ცხოვრებისა და საზოგადოების ეკონომიკურ თუ პოლიტიკურ საქმიანობაში მონაწილეობისათვის.

ამავე კანონის პირველი მუხლის თანახმად, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა დისკრიმინაცია აკრძალულია.

საქართველოს პარლამენტის 2008 წლის 2 დეკემბრის დადგენილებით დამტკიცებული „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სოციალური ინტეგრაციის კონცეფცია“⁷ აყალიბებს ერთიან მიდგომას შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სოციალური ინტეგრაციისადმი და არსებული პრობლემების ანალიზის საფუძველზე ადგენს ინვალიდობის სფეროში სახელმწიფოს ძირითად პრიორიტეტებს.

კონცეფციის მიხედვით, „ინვალიდობის სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკის უმთავრესი მიზანია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უზრუნველყოფა თანაბარი უფლებებითა და შესაძლებლობებით, რაც გულისხმობს მათ სრულფასოვან ჩართვას ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროცესში, პოლიტიკურ და კულტურულ ცხოვრებაში. საზოგადოებრივი სიკეთე – ფიზიკური და კულტურული გარემო, საცხოვრებელი პირობები, ტრანსპორტი, სოციალური და ჯანმრთელობის დაცვის სამსახურები, განათლება, დასაქმება, სპორტი და რეკრეაციის შესაძლებლობები – ყველასათვის ერთნაირად ხელმისაწვდომი უნდა იყოს.“

⁷ https://matsne.gov.ge/index.php?option=com_ldmssearch&view=docView&id=45592

თანასწორობა და დისკრიმინაციის აკრძალვა

სახელმწიფო მხარეები აღიარებენ, რომ ყველა პირი არის თანასწორი კანონის წინაშე და ყველას აქვს უფლება დისკრიმინაციის გარეშე ისარგებლოს თანაბარი კანონისმიერი დაცვით და თანაბარი შეღავათებით.

სახელმწიფო მხარეებმა უნდა აკრძალონ ყველა სახის დისკრიმინაცია შეზღუდული შესაძლებლობის საფუძველზე და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები უზრუნველყონ თანაბარი და ეფექტური სამართლებრივი დაცვით, ნებისმიერ ნიადაგზე დისკრიმინაციის საწინააღმდეგოდ.

გაერთიანებული ერების შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების 2006 წლის კონვენცია

კონცეფციის ძირითადი სამოქმედო პრინციპების მიხედვით „უნდა განხორციელდეს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა მიზნობრივი პროგრამების ინტეგრირება საერთო – სახელმწიფოებრივ პროგრამებში; ინვალიდობის სფეროში პროგრამები უნდა შემუშავდეს კატეგორიზაციის⁸ ეფექტიანი კრიტერიუმების საფუძველზე, კონკრეტული პოლიტიკის, ინდივიდუალური საჭიროებებისა და შესაბამისი რესურსებით უზრუნველყოფის გათვალისწინებით“.

საქართველოს მთავრობის 2009 წლის 15 დეკემბრის N978 განკარგულებით დამტკიცებული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სოციალური ინტეგრაციის 2010–2012 წლების სამთავრობო სამოქმედო გეგმის თანახმად დადგენილია ღონისძიებათა ნუსხა, რომლის მიხედვითაც უნდა მოხდეს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სოციალური ინტეგრაცია.

მათ შორის ხელმისაწვდომი და მონყობილი გარემო/ინდივიდუალური ადაპტაციის საშუალებების მონყობა, რაც ითვალისწინებს საჯარო დანესებულებებისა და სხვა საჯარო სარგებლობის შენობა–ნაგებობების ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფას, არსებული ნორმებისა და სტანდარტების მკაცრი აღსრულების გზით; საჯარო სარგებლობის სატრანსპორტო საშუალებების, გადაადგილებისა და მოგზაურობის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფას; შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ეტლებით, საპროთეზო–ორთოპედიული ნაკეთობებითა და სხვა სპეციალური მონყობილობებით უზრუნველყოფას;

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვთა და მოზარდთა განათლების ხელშეწყობის მიზნით სამოქმედო გეგმით გათვალისწინებულია ამ პირთა განათლების ერთიანი სტრატეგიული გეგმის შემდგომი სრულყოფა და განხორციელება, რაც თავის მხრივ მოიცავს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვთა და მოზარდთა იდენტიფიკაციის მექანიზმების შემუშავებას, სწავლის საჭიროებების დაკმაყოფილების ფინანსური მექანიზმების შექმნას, სკოლამდელი ასაკის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვთა განათლების სისტემის ხელმისაწვდომობასა და ფუნქციონირებას, სასკოლო განათლებაში ინკლუზიური მიდგომის ეტაპობრივ დანერგვას, პროფესიული მომზადებისა და გადამზადების სპეციალიზებული სისტემის უზრუნველყოფას შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისათვის და ალტერნატიული მეთოდებით მათი პროფესიული უნარების

⁸ „კატეგორიზაცია–პროცესი, რომლის საშუალებითაც ხდება ადამიანების, საგნებისა თუ იდეების იდენტიფიკაცია და გამოჩენა. კატეგორიზაცია გულისხმობს გარკვეული მიზნით ინდივიდუალური ობიექტების კატეგორიზებად დაჯგუფებას. კატეგორიზების ჩამოყალიბება კი ხდება კონცეპტუალური აღწერის, განმასხვავებელი კრიტერიუმების ან თვისებების შემუშავების გზით, რის შემდეგაც ხდება ობიექტების კლასიფიკაცია შესაბამისი კრიტერიუმების მიხედვით. კატეგორიზაცია არის ფუნდამენტური ოპერაცია ყოველგვარი პოლიტიკის დაგეგმვის ან განხორციელებისას, თუ ის მიმართულია მოსახლეობის რომელიმე სპეციფიკური ჯგუფის ინტერესების დაცვისაკენ.“ საქართველოს პარლამენტის დადგენილება „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სოციალური ინტეგრაციის კონცეფციის შესახებ“ თავი III. თბილისი, 2008 წლის 2 დეკემბერი. N604–II ს https://matsne.gov.ge/index.php?option=com_ldmssearch&view=docView&id=45592

განვითარებას, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთათვის უმაღლესი განათლების მიღების ხელშეწყობას;

ჯანმრთელობის დაცვის კუთხით გათვალისწინებული ღონისძიებები მოიცავს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა მკურნალობის ხარისხის გაუმჯობესებას ჯანდაცვის სპეციალისტების სასწავლო პროგრამებში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებთან მუშაობის საკითხის შეტანისა და დახვეწის გზით; შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სამედიცინო დახვეწის სისტემის სრულყოფას, ადრეულ სტადიაზე ბავშვთა შეზღუდული შესაძლებლობის პრევენციის, აბილიტაციისა და რეაბილიტაციის პროგრამების ხელმისაწვდომობისა და ხარისხის გაუმჯობესებას, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ზრდასრულ პირთა რეაბილიტაცია/პრევენციას.

აღნიშნული საკანონმდებლო გარანტიების რეალიზაციის მნიშვნელოვანი ნაწილი სწორედ ის პროგრამებია, რომელთა შინაარსში შშმ პირთა საკითხების გათვალისწინებამ უნდა უზრუნველყოს დისკრიმინაციისაგან მათი დაცვა პროგრამით გათვალისწინებული მომსახურების მიღების პროცესში. სწორედ ამ ფაქტის რეალურად განხორციელებაზე ზედამხედველობას ემსახურება წინამდებარე კვლევა.

მონიტორინგის ძირითადი პრინციპები და მეთოდოლოგია

მონიტორინგი განხორციელდა ქვეყნის 5 მუნიციპალიტეტში (მარნეული, ახალქალაქი, თელავი, ზესტაფონი, სამტრედია) 4 სხვადასხვა სახელმწიფო უწყების 5 არასპეციალიზებული პროგრამის მონიტორინგის გზით.

მონიტორინგის ჩატარების ძირითადი პრინციპები იყო: სარწმუნო და ზუსტი ინფორმაციის მოპოვება, კონფიდენციალურობის დაცვა, სანდოობა, ზიანის არმიყენება, მიუკერძოებლობა, ობიექტურობა, სენსიტიურობა, პროფესიონალიზმი⁹.

მონიტორინგის პროცესში უზრუნველყოფილი იყო შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ორგანიზაციის (DPO¹⁰) წევრის მონაწილეობა მონიტორ-ექსპერტთა შემადგენლობაში - გაერთიანებული ერების შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე

⁹ გაერთიანებული ერების ადამიანის უფლებების უმაღლესი კომისიის ოფისი (2001). „სახელმძღვანელო ადამიანის უფლებების მონიტორინგის შესახებ“, პოფესიული ტრენინგების სერია #7, თავი V, ძირითადი პრინციპები, გვ. 87. ჟენევა, ISBN 92-1-154137-9

¹⁰ DPO- Disability Persons Organization - შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებადამცველი ორგანიზაცია.

პირთა 2006 წლის კონვენციის ძირითადი პრინციპის გათვალისწინებით¹¹, რომლის არსიც შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების დაცვის პროცესში თავად შშმ პირთა გააქტიურებაა.

მონიტორინგის ჯგუფის შემადგენლობა:

კობა ნადირაძე – ა/ო „დამოუკიდებელი ცხოვრების ახალგაზრდული ცენტრი“, წარმომადგენელი

ანა არგანაშვილი – სახალხო დამცველის ოფისის წარმომადგენელი

ირინე ობოლაძე – გაეროს განვითარების პროგრამის წარმომადგენელი

მონიტორინგის პრიორიტეტების იდენტიფიცირება

მონიტორინგის პრიორიტეტების იდენტიფიცირების მიზნით კვლევის პირველ ეტაპზე განხორციელდა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა საკითხზე მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაციებსა და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა შორის მცირემასშტაბიანი გამოკითხვის ორგანიზება; გამოკითხვის მიზანი იყო არსებულ სახელმწიფო პროგრამაში 5 ყველაზე მნიშვნელოვანი იაეთი პროგრამის/ინიციატივის შერჩევა, რომელთა კვლევაც განსაკუთრებულად აქტუალური იქნებოდა; გამოკითხვის განსახორციელებლად შემუშავდა სპეციალური კითხვარი, რომელიც გავრცელდა ელექტრონული ფოსტით (კითხვარი დანართის სახით ერთვის დოკუმენტს);

სამოქალაქო საზოგადოების მიერ იდენტიფიცირებული საკითხების დეტალური ანალიზის საფუძველზე, საკვლევი პრიორიტეტების კუთხით, შეირჩა 3 სახელმწიფო უწყების მიერ განხორციელებული 4 პროგრამა/ინიციატივა/პროცესი, რომელიც კვლევაში მონაწილეთა აზრით, საჭიროებდა მონიტორინგს მათში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა საჭიროებების გათვალისწინების კუთხით:

¹¹ გაერთიანებული ერების ადამიანის უფლებების უმაღლესი კომისრის ოფისის პუბლიკაცია, „გაერთიანებული ერების შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა კონვენციის მონიტორინგი, სახელმძღვანელო ადამიანის უფლებების მონიტორთათვის, პროფესიული ტრენინგების სერია #17, უნევა 2010, თავი III, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების მონიტორინგი გვ. 33.

- ჯანმრთელობის დაზღვევის სახელმწიფო პროგრამა, დამტკიცებულია საქართველოს მთავრობის 2012 წლის, 7 მაისის №165 დადგენილებით „ჯანმრთელობის დაზღვევის სახელმწიფო პროგრამების ფარგლებში 0—5 წლის (ჩათვლით) ასაკის ბავშვების, 60 წლისა და ზემოთ ასაკის ქალებისა და 65 წლისა და ზემოთ ასაკის მამაკაცების (საპენსიო ასაკის მოსახლეობა), სტუდენტების, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ჯანმრთელობის დაზღვევის მიზნით გასატარებელი ღონისძიებებისა და სადაზღვევო ვაუჩერის პირობების განსაზღვრის შესახებ“. აღნიშნული პროგრამის ხელმისაწვდომობაზე მონიტორინგი განხორციელდა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ჯანმრთელობის უფლების დაცვის კუთხით.
- „სოფლის ექიმის“ ქვეპროგრამა, დამტკიცებულია საქართველოს მთავრობის 2012 წლის 15 მარტის №92 დადგენილებით „2012 წლის ჯანმრთელობის დაცვის სახელმწიფო პროგრამების დამტკიცების შესახებ“. პროგრამის განხორციელებას ზედამხედველობს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო. აღნიშნული პროგრამის ხელმისაწვდომობაზე მონიტორინგი განხორციელდა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ჯანმრთელობის უფლების დაცვის კუთხითაც.
- პროფესიული განათლება, „პროფესიული განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე—13 მუხლის თანახმად, პროფესიული განათლების სისტემის მართვის ორგანოებს წარმოადგენენ: საქართველოს მთავრობა, საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო, საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტრო და საქართველოს სპორტისა და ახალგაზრდობის საქმეთა სამინისტრო, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების განათლების სფეროში უფლებამოსილი შესაბამისი სამინისტროები; ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები; სსიპ განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნული ცენტრი; აღნიშნულ პროცესზე დაკვირვება კვლევის ფარგლებში ემსახურება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთათვის პროფესიული განათლების ხელმისაწვდომობაზე ზედამხედველობას;
- საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს სახელმწიფო კონტროლს დაქვემდებარებული სსიპ „მუნიციპალური განვითარების ფონდის“ მიერ განხორციელებული რეგიონალური განვითარების პროექტი, რომელიც ითვალისწინებს კახეთის რეგიონის ტურიზმთან და კულტურული მემკვიდრეობის ცენტრებთან დაკავშირებული ეკონომიკის ინფრასტრუქტურული მომსახურებისა და ინსტიტუციონალური შესაძლებლობების გაუმჯობესებას; ინიციატივის შესწავლა კვლევის ფარგლებში განხორციელდა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთათვის გარემოს ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფის კუთხით;

სააზილო აკლავა

საკვლევი საკითხების შესახებ სრულფასოვანი სურათის შესაქმნელად, გაანალიზდა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების დაცვის ეროვნული საკანონმდებლო ბაზა, საერთაშორისო ხელშეკრულებებით გათვალისწინებული გარანტიები, სოციალური, განათლებისა და ჯანდაცვის პოლიტიკის დოკუმენტები და სახელმწიფო პროგრამები; საჯარო ინფორმაცია გამოთხოვილ იქნა ისეთი სახელმწიფო უწყებებიდან, როგორცაა: საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო, საქართველოს იუსტიციის სამინისტრო, საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია, მუნიციპალური განვითარების ფონდი¹².

კვლევაზე მუშაობის დროს ასევე აქტიურად იქნა გამოყენებული სახელმწიფო უწყებების ვებგვერდზე არსებული ინფორმაცია;

საველე სამუშაო

მონიტორინგში ჩართული პროგრამების სამიზნე ბენეფიციარებისათვის ქვეყნის 5 მუნიციპალიტეტში¹³ მოენყო 15 მრგვალი მაგიდა, მრგვალი მაგიდის ფარგლებში მიღებული ინფორმაციის საფუძველზე, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა თანხმობით განხორციელდა 17 ინდივიდუალური ვიზიტი მოქალაქეთა საცხოვრებელ ადგილებზე ბენეფიციარებთან ჩაღრმავებული ინტერვიუს განხორციელების მიზნით;

შერჩეულ მუნიციპალიტეტებში გაიმართა 5 სამუშაო შეხვედრა სოციალური მომსახურების სააგენტოს ადგილობრივი განყოფილებების წარმომადგენლებთან; მიღებული ინფორმაცია დამუშავდა თვისობრივი კვლევის ანალიზის მეთოდით.

გარემოს ხელმისაწვდომობის შეფასების მიზნით, რამდენიმე მუნიციპალიტეტში განხორციელდა ინფრასტრუქტურის ადგილზე მონიტორინგი, კერძოდ, შეფასდა სამედიცინო ცენტრები და სხვა საზოგადოებრივი შეკრების ადგილები. ანგარიშში ასევე ინტეგრირებულია არასამთავრობო ორგანიზაციის „კახეთის რეგიონის შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა (ინვალიდთა) ინტეგრაციის ცენტრის“ მიერ თელავის რაიონში ჩატარებული კვლევის საფუძველზე განხორციელებული ანალიზი გარემოს ხელმისაწვდომობის შესახებ.

¹² ინფორმაცია გამოითხოვა “კახეთის რეგიონის შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა (ინვალიდთა) ინტეგრაციის ცენტრმა“

¹³ მარნეული, ახალქალაქი, თელავი, ზესტაფონი, სამტრედია.

ჯანმრთელობის ღაზღვა

ჯანმრთელობის დაცვის უფლება ადამიანის სოციალურ უფლებათა შორის ერთ-ერთი ფუნდამენტურია.

საქართველოს კონსტიტუციის 37-ე მუხლი ადგენს, რომ ყველას აქვს უფლება ისარგებლოს ჯანმრთელობის დაზღვევით, ხელმისაწვდომი სამედიცინო დახმარებით. კანონით დადგენილი წესით, განსაზღვრულ პირობებში, უზრუნველყოფილია უფასო სამედიცინო დახმარება.

გაერთიანებული ერების ეკონომიკურ, კულტურულ და სოციალურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტის მე-12 მუხლის თანახმად, მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ თითოეული ადამიანის უფლებას ფიზიკური და ფსიქიკური ჯანმრთელობის უმაღლეს შესაძლო სტანდარტებზე;

„საქართველოს 2012 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-14 მუხლის თანახმად, სახელმწიფოს უმნიშვნელოვანესი პრიორიტეტია მოსახლეობის ჯანმრთელობასა და სოციალურ გარანტიებზე ზრუნვა. პრიორიტეტი ითვალისწინებს ღონისძიებებს, რომლებმაც უნდა უზრუნველყოს მოსახლეობისათვის მიწოდებული ჯანმრთელობის დაცვის

მტკიცების ტვირთის გადატანა დისკრიმინაციის შემცველ საქმეებში

ევროპულ კანონმდებლობაში, საჭიროდ ჩაითვალა მტკიცების ტვირთთან დაკავშირებით საგანგებო დებულებების შემოღება დისკრიმინაციის, მათ შორის, შესაძლებლობის შეზღუდვის საფუძველზე დისკრიმინაციის საქმეებში. ევროპის საბჭოს 2000 წლის 27 ნოემბრის დირექტივის (2000/78/EC) მე-10 მუხლის თანახმად,

მტკიცების ტვირთი

წევრმა სახელმწიფოებმა, ეროვნული სასამართლო სისტემების შესაბამისად, უნდა მიიღონ საჭირო ზომები იმის უზრუნველსაყოფად, რომ როდესაც მომჩივანი სასამართლოს ან სხვა კომპეტენტურ ორგანოს წარუდგენს ფაქტებს მის მიმართ არასწორი მოპყრობის შესახებ (რაც გამოიწვია თანასწორი მოპყრობის პრინციპის დარღვევამ), რაც შეიძლება გახდეს პირდაპირი ან ირიბი დისკრიმინაციის ფაქტის არსებობის ვარაუდის საფუძველი, მოპასუხე სახელმწიფო ვალდებული იქნება დაამტკიცოს, რომ თანასწორობის პრინციპი მის მიერ არ დარღვეულა.

მომსახურების ხარისხის გაუმჯობესება და საჭიროებებზე დაფუძნებული სოციალური გარანტიების შეთავაზება შესაბამის ბენეფიციართათვის¹⁴;

„საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად, საქართველოს მთავრობის 2012 წლის 15 მარტის #92 დადგენილებით¹⁵ დამტკიცდა 2012 წლის ჯანმრთელობის დაცვის სახელმწიფო პროგრამები, რომელთა მიზანია მოსახლეობის მიზნობრივი ჯგუფებისათვის სამედიცინო მომსახურების ხელმისაწვდომობის უზრუნველსაყოფად ფინანსური გარანტიების შექმნა და საზოგადოებრივი ჯანდაცვის წინაშე მდგარი ამოცანების შესრულება.

მთავრობის 2012 წლის 7 მაისის #165 დადგენილებით განისაზღვრა ჯანმრთელობის დაზღვევის სახელმწიფო პროგრამების ფარგლებში 0–5 წლის(ჩათვლით) ასაკის ბავშვების, 60 წლის და ზემოთ ასაკის ქალების და 65 წლის და ზემოთ ასაკის მამაკაცების (საპენსიო ასაკის მოსახლეობა), სტუდენტების, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვთა და მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ჯანმრთელობის დაზღვევის მიზნით გასატარებელი ღონისძიებებისა და სადაზღვევო ვაუჩერის პირობები¹⁶. აღნიშნული დადგენილების ძალაში შესვლამდე შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სახელმწიფო სამედიცინო დაზღვევით უზრუნველყოფის ძირითად შესაძლებლობას წარმოადგენდა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების რეგისტრირება „სოციალურად დაუცველი ოჯახების მონაცემთა ერთიან ბაზაში“¹⁷ თუმცა, საქართველოს სახალხო დამცველის 2011 წლის საპარლამენტო ანგარიშის თანახმად, ეს უკანასკნელი პროგრამა არაერთხელ გამხდარა შეზღუდული შესაძლებლობის ნიშნით დისკრიმინაციის საფუძველი, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისათვის მინიმალური სამედიცინო მომსახურების უზრუნველყოფის შეზღუდვის ფორმით¹⁸. ამიტომ, საქართველოს ხელისუფლების მხრიდან ახალი სამედიცინო დაზღვევის შესაძლებლობის შექმნა, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთათვის 2012 წლის 7 მაისის #165

¹⁴ „საქართველოს 2012 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის შესახებ“ საქართველოს კანონის მუხლი 14. საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის პრიორიტეტები და პროგრამები.

https://matsne.gov.ge/index.php?option=com_ldmssearch&view=docView&id=1533022

¹⁵ საქართველოს მთავრობის 2012 წლის 15 მარტის N92 დადგენილება 2012 წლის ჯანმრთელობის დაცვის სახელმწიფო პროგრამების დამტკიცების შესახებ.

http://www.moh.gov.ge/files/01_GEO/jann_sistema/programebi/11.04.12.pdf

¹⁶ საქართველოს მთავრობის 2012 წლის 7 მაისის N165 დადგენილება „ჯანმრთელობის დაზღვევის სახელმწიფო პროგრამების ფარგლებში 0–5 წლის(ჩათვლით) ასაკის ბავშვების, 60 წლის და ზემოთ ასაკის ქალებისა და 65 წლის და ზემოთ ასაკის მამაკაცების (საპენსიო ასაკის მოსახლეობა), სტუდენტების, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვთა და მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ჯანმრთელობის დაზღვევის მიზნით გასატარებელი ღონისძიებებისა და სადაზღვევო ვაუჩერის პირობების განსაზღვრის შესახებ“

https://matsne.gov.ge/index.php?option=com_ldmssearch&view=docView&id=1650266

¹⁷ საქართველოს მთავრობის 2009 წლის 9 დეკემბრის #218 დადგენილება „სახელმწიფო პროგრამების ფარგლებში მოსახლეობის ჯანმრთელობის დაზღვევის მიზნით გასატარებელი ღონისძიებებისა და სადაზღვევო ვაუჩერის პირობების განსაზღვრის შესახებ“ https://matsne.gov.ge/index.php?option=com_ldmssearch&view=docView&id=4372

¹⁸ საქართველოს სახალხო დამცველის 2011 წლის საპარლამენტო ანგარიში გვ. 264; <http://www.ombudsman.ge/files/downloads/ge/dzypimpgpvrngldhno.pdf>

დადგენილების საფუძველზე, დადებით ტენდენციად უნდა ჩაითვალოს, თუმცა ამავე დადგენილების მიხედვით, სამედიცინო დაზღვევის მიმღები ჯგუფი მოიცავს მხოლოდ **მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს**. რაც იმთავითვე წარმოშობს ეჭვს სახელმწიფოს მხრიდან დისკრიმინაციული სელექციის განხორციელებაზე და აჩენს ვალდებულებას, დისკრიმინაციული ქმედების გამოსარიცხად საწინააღმდეგოს მტკიცების აუცილებლობას სახელმწიფოს მხრიდან, ევროპის საბჭოს 2000 წლის #78/ EC რეზოლუციის საფუძველზე¹⁹

სადაზღვევო ვაუჩერით დაფინანსებული სამედიცინო დაზღვევის პირობები, 2012 წლის # 218 დადგენილებით ითვალისწინებს:

1. სასწრაფო სამედიცინო მომსახურებასა და სამედიცინო ტრანსპორტირებას;
2. ამბულატორიულ მომსახურებას;
3. სტაციონარული მომსახურების ხარჯების ანაზღაურებას.
4. სამკურნალო საშუალებების ხარჯებს;

მონიტორინგის ფარგლებში, საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს მმართველობაში შემავალი საჯარო სამართლის იურიდიული პირის სოციალური მომსახურების სააგენტოდან მიღებული ინფორმაციის თანახმად, საქართველოს მასშტაბით დაზღვეულია 8 452 შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვი და 21 282 მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირი²⁰.

მიუხედავად იმისა, რომ სადაზღვევო ვაუჩერით დაფინანსებული მომსახურებების ჩამონათვალი ერთი შეხედვით შთამბეჭდავია, როგორც ქვეყნის 5 მუნიციპალიტეტში (მარნეული, ახალქალაქი, თელავი, ზესტაფონი, სამტრედია) მონიტორინგმა ცხადყო, რომ სწორედ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა საჭიროებებისა და მოთხოვნების გათვალისწინებლობა გადააქცევს ამ პირობებს ფიქტიურ პირობებად. კერძოდ, მონიტორინგის ჯგუფმა პრაქტიკის ანალიზისას აღმოაჩინა არაერთი შემთხვევა, როდესაც შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები სადაზღვევო ვაუჩერით გათვალისწინებულ მომსახურებებს ვერ ან არ იყენებენ:

პროგრამის განხორციელების ხარვეზები:

რეგიონებში მცხოვრები შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები განიცდიან ჯანმრთელობის დაზღვევის შესახებ ინფორმაციის მკვეთრ ნაკლებობას. პროგრამის ბენეფიციარებს და მათი ოჯახის წევრებს მწირი ინფორმაცია აქვთ სამედიცინო დაზღვევის პაკეტში შემავალ მომსახურებაზე; მრავალმა მათგანმა არც იცის,

¹⁹ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისიის ოფისი (2008) გარიყულობიდან თანასწორობამდე, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების განხორციელება, სახელმძღვანელო პარლამენტარებისთვის, ჟენევა.

²⁰ სსიპ სოციალური მომსახურების სააგენტოს წერილი N04/65739-19.10.12

ეკუთვნის თუ არა პოლისი; შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები და მათი ოჯახის წევრები, როგორც წესი, ჯანმრთელობის დაზღვევის პოლისს აღიქვამენ, როგორც სახელმწიფო პენსიასთან დაკავშირებულ ბენეფიტს და აქვთ მოლოდინი, რომ პოლისის გაცემა ან პოლისთან დაკავშირებული პრობლემების მართვა უნდა განხორციელდეს სსიპ სოციალური მომსახურების საპენსიო განყოფილების მიერ; შესაბამისად, არაუფლებამოსილი ორგანოსადმი მიმართვის შემთხვევაში, ჯანდაცვის პოლისის თაობაზე (მაგ. პოლისის განახლება, შინაარსის განმარტება), ისინი ვერ იღებენ საჭირო ინფორმაციას ზემოხსენებული უწყების მხრიდან; მათ ასევე არ გაეწევთ მაკოორდინირებელი მომსახურება, რომელიც დაეხმარებოდათ ადმინისტრაციული თუ ბიუროკრატიული ბარიერების სწრაფ გადალახვაში; გამოკითხულ პირთაგან, ფაქტობრივად არც ერთს არ მიუმართავს დაზღვევის მედიაციის სამსახურისთვის სადაზღვევო შემთხვევებთან დაკავშირებით განმარტების მისაღებად; შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები, გარემოს ხელმისაწვდომობის მკვეთრი შეზღუდვიდან გამომდინარე, ისედაც გაძნელებული გადაადგილების გამო საბოლოოდ უარს ამბობენ მათთვის განკუთვნილი სამედიცინო პოლისით სარგებლობაზე და რჩებიან სამედიცინო მომსახურების გარეშე ან კვლავ მიმართავენ კერძო სამედიცინო მომსახურებას, რომლის საფასურის ანაზღაურებაც არ არის გათვალისწინებული სახელმწიფო დაფინანსებით.

დაზღვევით გათვალისწინებული მომსახურების გამოყენების კუთხით განსაკუთრებული პრობლემა ექმნებათ ეროვნული უმცირესობის წარმომადგენლებს (მარნეული, ახალქალაქი), ვინაიდან ენობრივი ბარიერის გამო ისინი, როგორც წესი, ვერ ახერხებენ საკუთარი საჭიროებების ახსნას ადმინისტრაციული თუ სამედიცინო დაწესებულების თანამშრომლებისათვის. დაფიქსირდა არაერთი შემთხვევა, როდესაც ენობრივი ბარიერის გამო, ახალქალაქში მცხოვრები შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვების მშობლებს არასრულწლოვნები სამედიცინო მომსახურების მისაღებად რეგულარულად მიჰყავთ ქალაქ ერევანში ან ბავშვები საერთოდ რჩებიან აუცილებელი სამედიცინო დახმარების გარეშე;

მონიტორინგის პროცესში მწვავედ გამოიკვეთა გარემოს ადაპტირების პრობლემა, რაც ხშირ შემთხვევაში აფერხებს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთათვის სამედიცინო მომსახურების მიწოდებას. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა გადმოცემით, მათთვის ფაქტობრივად შეუძლებელია აუცილებელი სამედიცინო მომსახურების მიღება ხელმისაწვდომობის პრობლემურობის გამო: ფიზიკური ბარიერი მათ ხელს უშლის სამედიცინო პუნქტამდე მისვლაშიც და თავად სამედიცინო პუნქტის შიგნით გადაადგილებაშიც. გადაუდებელი სამედიცინო მომსახურების მიწოდების შეზღუდვა დაფიქსირდა მნიშვნელოვნად დაზიანებული გზის საფარის მიზეზით თელავის მუნიციპალიტეტში.

გ.დ.-ს შემთხვევა ზეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის
თანაბარი ხელმისაწვდომობის უზღაურა საზოგადოებრივი
სარგებლობის გზასა და სამედიცინო მომსახურებაზე²¹

2012 წლის 7 ოქტომბერს ქალაქ თელავში შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა უფლებების თემაზე გამართული მრგვალი მაგიდის ფარგლებში საქართველოს სახალხო დამცველის წარმომადგენელთათვის ცნობილი გახდა თელავის მუნიციპალიტეტის სოფელ აკურაში მცხოვრები შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის უფლებების სავარაუდო დარღვევის შესახებ²².

სახალხო დამცველის წარმომადგენლები იმავე დღეს დაუკავშირდნენ აღნიშნულ პირს და მასთან შეთანხმების შემდეგ განახორციელეს ვიზიტი მოქალაქის ბინაზე.

მოქალაქე გ.დ.–თან შეხვედრის დროს სახალხო დამცველის წარმომადგენლებსთვის ცნობილი გახდა, რომ ის მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირია და გადაადგილდება ეტლით.

ბოლო რამდენიმე თვის განმავლობაში გ.დ.–ის ჯანმრთელობის მდგომარეობა მკვეთრად გაუარესდა(გართულებული ნაწოლი²³). აღნიშნული მდგომარეობის სერიოზულობიდან გამომდინარე მას ესაჭიროება რეგულარული სამედიცინო მომსახურება – დაზიანებული ქსოვილის ქირურგიული დამუშავება, რათა მისი მდგომარეობა კიდევ უფრო არ დამძიმდეს. გ.დ.–სა და მისი ოჯახის წევრების გადმოცემით, სამედიცინო დაზღვევის პოლისის ფლობის მიუხედავად, ის ვერ სარგებლობს სათანადო სამედიცინო მომსახურებით, რადგან სახლთან მისასვლელი გზა მნიშვნელოვნად არის დაზიანებული. აღნიშნული დადასტურდა ადგილზე სახალხო დამცველის წარმომადგენელთა ვიზიტის დროსაც; სახლამდე მისასვლელი ერთადერთი გზის დაზიანების გამო, გ.დ.–ს გადაადგილებისას უწევს მომიჯნავედ მცხოვრები მოქალაქეების საკუთრებაში არსებული ეზოებით სარგებლობა. სწორედ აღნიშნული პრობლემიდან გამომდინარე, სამედიცინო პერსონალი ვერ ახორციელებს რეგულარულ ვიზიტს და, შესაბამისად, გ.დ.–ს ეზღუდება ხელმისაწვდომობა აუცილებელ სამედიცინო მომსახურებაზე, რომელიც მისი სამედიცინო პრობლემიდან გამომდინარე, საჭიროებს აუცილებელ სამედიცინო ჩარევას კვირაში ორჯერ.

მოქალაქე გ.დ.–მა გზის შეკეთება ჯერ კიდევ 3 თვის წინ სთხოვა ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლებს, რომლებიც მასთან იმყოფებოდნენ წინასაარჩევნო კამპანიის პერიოდში, მაგრამ საკითხი დღემდე გადაუჭრელია.

²¹ საქართველოს სახალხო დამცველის რეკომენდაცია #4603/08/2353–12–19.10.12

²² საქმე N2353–12

²³ ნაწოლი -კანის ან ლორწოვანი გარსის დისტროფიულ-ნეკროზული წყლული. უვითარდება მწოლიარე დასუსტებულ ავადმყოფს იმ ადგილებზე, რომლებიც ხანგრძლივად განიცდის მექანიკურ ზეწოლას (მაგ., ზეწრის ნაკეცის ან ძვლის წარზიდული ნაწილისას).

სახალხო დამცველის წარმომადგენელთა მიერ გ.დ.-ის მდგომარეობა შეფასდა, როგორც მძიმე. სათანადო სამედიცინო მომსახურების მიღების გარეშე შესაძლოა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის ჯანმრთელობის მდგომარეობა მნიშვნელოვნად გაუარესდეს და დადგეს მძიმე შედეგი, ვინაიდან ნაწოლი და მის შედეგად განვითარებული ინფექციური პროცესები, საერთაშორისო სამედიცინო მტკიცებულებების თანახმად, ერთ-ერთი ყველაზე დიდ რისკთაგანია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ჯანმრთელობისა და სიცოცხლისათვის; ნაწოლის გაუარესების შედეგად პირმა შესაძლოა დაკარგოს დამოუკიდებლად გადაადგილების უნარი, აუცილებელი გახდეს ქირურგიული ჩარევა და განვითარდეს სიცოცხლისათვის საშიში მდგომარეობა. სტატისტიკის თანახმად, ნაწოლის შედეგად მსოფლიოში სიკვდილიანობის მაჩვენებელი 7–8%-ს შეადგენს²⁴.

აღნიშნული შემთხვევის ანალიზი ადამიანის უფლებების კუთხით ცხადყოფს ეროვნული კანონმდებლობითა და ადამიანის უფლებების საერთაშორისო დოკუმენტებით გარანტირებული უფლებების დარღვევას. საქართველოს კონსტიტუციის თანახმად, ყველა მოქალაქეს აქვს უფლება ისარგებლოს ჯანმრთელობის დაზღვევით, როგორც ხელმისაწვდომი სამედიცინო დახმარებით.

„შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სოციალური დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი მოწოდებულია სხვა პირთა თანაბრად უზრუნველყოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების რეალიზაცია, შექმნას ხელსაყრელი პირობები მათი სრულფასოვანი ცხოვრებისათვის.

„პაციენტის უფლებების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-5 მუხლის თანახმად, „საქართველოს თითოეულ მოქალაქეს უფლება აქვს სამედიცინო მომსახურების ყველა გამწვევისაგან მიიღოს ქვეყანაში აღიარებული და დანერგილი პროფესიული და სამომსახურეო სტანდარტების შესაბამისი სამედიცინო მომსახურება“. ამავე კანონის მე-12 მუხლის თანახმად: „სახელმწიფო იცავს პაციენტის უფლებას სამედიცინო მომსახურებაზე, რომლის გადაუდებლად განხორციელების გარეშე გარდაუვალია პაციენტის სიკვდილი, დაინვალიდება ან ჯანმრთელობის მდგომარეობის მნიშვნელოვანი გაუარესება“.

გაერთიანებული ერების ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტის მე-12 მუხლის თანახმად, ყოველ ადამიანს აქვს უფლება ხელი მიუწვდებოდეს ფიზიკური და ფსიქიკური ჯანმრთელობის უმაღლეს შესაძლო სტანდარტებზე; სახელმწიფო ვალდებულია შექმნას პირობები, რომლებიც ავადმყოფობის შემთხვევაში უზრუნველყოფს სამედიცინო დახმარებასა და მოვლას.

ზემოთ დასახელებული სამართლებრივი აქტებით დაწესებული მოთხოვნები უგულვებელყოფილია მოქალაქე გ. დ.-სთან მიმართებაში. უგზოობის გამო

²⁴ Krause JS. (1998) Skin sores after spinal cord injury: relationship to life adjustment. Spinal Cord; 36:51-56.

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირი ვერ იღებს აუცილებელ სამედიცინო მომსახურებას.

„ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მე-16 მუხლის მე-2 პუნქტის „რ“ ქვეპუნქტის თანახმად, „მხოლოდ თვითმმართველი ერთეულია უფლებამოსილი, მიიღოს გადაწყვეტილება ისეთ საკითხებზე, როგორცაა ადგილობრივი მნიშვნელობის გზების შენახვა, მშენებლობა და განვითარების უზრუნველყოფა“.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, 2012 წლის 19 ოქტომბერს საქართველოს სახალხო დამცველმა რეკომენდაციით მიმართა თელავის მუნიციპალიტეტის გამგებელს, რათა მოეხდინა თელავის მუნიციპალიტეტის სოფელ აკურაში არსებული დაზიანებული გზის მონაკვეთის შეკეთება ისე, რომ სხვა მოქალაქეთა მსგავსად დაცული ყოფილიყო შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის თანაბარი ხელმისაწვდომობის უფლება საზოგადოებრივი სარგებლობის გზასა და სამედიცინო მომსახურებაზე.

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების მოსაზრებით, აღნიშნული დაზღვევის პოლისი არ ითვალისწინებს მათ განსაკუთრებულ საჭიროებებს. კერძოდ, პოლისი არ ფარავს იმ მომსახურებებს, რომლებიც ყველაზე მნიშვნელოვანია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისათვის. სამედიცინო-სოციალური რეაბილიტაცია, რომელიც აუცილებელია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის ფიზიკური და მენტალური შესაძლებლობის აბილიტაცია/რეაბილიტაციისათვის, არ არის გათვალისწინებული პოლისში. როგორც ცნობილია, აღნიშნული სამედიცინო-სოციალური რეაბილიტაცია არ წარმოადგენს ერთჯერადად განსახორციელებელ აქტს; იგი კომპლექსურად მოიცავს მრავალი სპეციალისტის (ფიზიკური თერაპევტი, ფსიქოლოგი, ფსიქიატრი, ლოგოპედი, ოკუპაციური თერაპევტი, რეაბილიტოლოგი, სოციალური მუშაკი ა.შ.) ერთობლივ, ხანგრძლივ, დროში განერილ მუშაობას; ასევე სხვადასხვა გამოკვლევის განმეორებით, რეგულარულ ჩატარებას, რათა არ მოხდეს ორგანიზმის რომელიმე ფუნქციის გაუარესება, განღვევა/რეგრესი; ფიზიკური ვარჯიშების აუცილებელ ციკლს, სხვადასხვა ადაპტური საშუალების გამოყენების შესახებ ტრენინგს (მაგ. დამხმარე ავეჯის გამოყენება, „თეთრი ჯოხის“ გამოყენება, ეტლის მორგება ა.შ.) და სხვ. ყოველივე ეს არ არის დაფარული არც ჯანმრთელობის პოლისით და არც სხვა რომელიმე სახელმწიფო პროგრამით.

მ.ბ.-ს შემთხვევა - სამედიცინო-სოციალური რეაბილიტაციის მომსახურების შეზღუდვა

მონიტორინგის პროცესში თელავის მუნიციპალიტეტში ვიზიტის დროს სახალხო დამცველის ჯგუფისათვის ცნობილი გახდა სოფელ ბუშეტში მცხოვრები შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის მ.ბ.-ს შესახებ,

რომელიც შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე გახდა 1992 წელს უბედური შემთხვევის შედეგად; ბოლო ოცი წლის განმავლობაში, მიუხედავად სურვილისა და აუცილებლობისა, მან ვერ შეძლო სარეაბილიტაციო კურსის გავლა. ბოლო 10 წლის განმავლობაში მას არ ჰქონია ექიმთან ვიზიტი და, შესაბამისად, არ მიუღია საჭირო სამედიცინო მომსახურება; მიუხედავად, სამედიცინო დაზღვევის პოლისის ფლობისა, სამედიცინო-სოციალური რეაბილიტაციის მომსახურების მიღებაზე უფლება მას შეზღუდული აქვს, ვინაიდან ბოლო ოცი წლის განმავლობაში სახელმწიფოს მხრიდან არ მომხდარა არც ერთი სახელმწიფო პროგრამის ინიცირება, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ზრდასრულ პირთათვის სამედიცინო-სოციალური რეაბილიტაციის მომსახურების განწევსთან დაკავშირებით. საქართველოს სახალხო დამცველის ბავშვისა და ქალის უფლებების ცენტრმა 2012 წლის 5 ნოემბერს ოფიციალურად მიმართა საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის მოადგილეს თხოვნით, რომ მან პირადად შეისწავლოს მ.ბ.-ს უფლებადარღვევის შემთხვევა და საჭიროების შემთხვევაში, განიხილოს სამედიცინო-სოციალური რეაბილიტაციის უზრუნველყოფის საკითხი კერძო სამედიცინო დაწესებულების მიერ რეფერალური მომსახურების სამედიცინო პროგრამის ფარგლებში.²⁵

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა გადმოცემით, ჯანმრთელობის დაზღვევის პოლისით არ არის გათვალისწინებული მედიკამენტების შეძენა; მიუხედავად იმისა, რომ ჯანმრთელობის დაზღვევის პოლისი მოიცავს მედიკამენტების შეძენისათვის გათვალისწინებულ 100 ლარს (50%-იანი თანაგადახდით), ბენეფიციართა მოსაზრებით, აღნიშნულ თანხას მხოლოდ სიმბოლური დატვირთვა აქვს და იგი ვერანაირად ვერ უზრუნველყოფს მედიკამენტების რეალური საჭიროებების დაკმაყოფილებას. რაც მათ, ფაქტობრივად, გამოუვალ სიტუაციაში აყენებს; მონიტორინგის ჯგუფმა დააფიქსირა სიტუაცია, როდესაც ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემის მქონე პირები ვერ ახერხებდნენ მათთვის საჭირო მედიკამენტის ყიდვას (ზესტაფონი).

ჯანმრთელობის დაზღვევის პოლისის გამოყენების მნიშვნელოვანი ხარვეზია რეგიონებში სხვადასხვა სამედიცინო დარგის პროფესიონალთა არარსებობა. ახალქალაქის რაიონში მონიტორინგის ჯგუფი შეხვდა ათეულობით შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვის მშობელს, რომელთა გადმოცემით, აღნიშნულ რაიონში ფსიქიატრიის სფეროს მუშაკების არარსებობის გამო, ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემის მქონე ბავშვები ვერ იღებენ ადეკვატურ სამედიცინო მომსახურებას: დიაგნოსტიკება, თერაპია ა.შ. აღნიშნული პრობლემის გამო, ბავშვების სრულ უმრავლესობას ასევე არა აქვს მინიჭებული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვის სტატუსი, რაც მათ უზღუდავს კანონმდებლობით დადგენილი მონეტარული თუ სხვა სოციალური დახმარების მიღების შესაძლებლობას.

ადამიანის უფლებების განსაკუთრებით მძიმე დარღვევები გამოვლინდა იმ რეგიონებში, სადაც შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს სრულიად ეთქვათ

²⁵ საქმე #4971/08-3/2456-12 2012 წლის 05 ნოემბერი.

უარი ადეკვატურ სამედიცინო მომსახურებაზე; შეზღუდული კომუნიკაციის უნარისა და ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემების მქონე ადამიანების შემთხვევაში, მათი გადაუდებელი სამედიცინო საჭიროებების დაკმაყოფილების ადვოკატირებას ხშირად არავინ ეწევა. ოჯახის წევრებს, უმეტესად ინფორმაციის ნაკლებობის, რიგ შემთხვევაში კი, შესაძლოა, გულგრილობის გამოც, საჭიროდ არ მიაჩნიათ მათთვის გადაუდებელი სამედიცინო დახმარების განევა, რაც არასათანადო მოპყრობის კვალიფიკაციას იღებს. პასუხისმგებელი სახელმწიფო უწყებები კი მეტწილად ვერ აცნობიერებენ მათზე დაკისრებულ მოვალეობას, ოჯახის მხრიდან შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის უგულვებელყოფისა და ძალადობის შემთხვევაში, განახორციელონ კანონმდებლობით გათვალისწინებული დაცვის ღონისძიება.

მ.პ.-ს შემთხვევა - შუალედული შესაძლებლობის მქონე პირის მიმართ არასათანადო მოპყრობისა და სამედიცინო საჭიროებების უგულვებელყოფის აღსაჩქვითად

2012 წლის 11 სექტემბერს, საქართველოს სახალხო დამცველის წარმომადგენელთათვის ქ. ახალქალაქში შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა უფლებების თემაზე გამართული მრგვალი მაგიდის ფარგლებში ცნობილი გახდა ახალქალაქის მუნიციპალიტეტის სოფელ **პატარა ს-**ში ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემის მქონე პირის უფლებების სავარაუდო დარღვევის შესახებ.

ინფორმაციის წყაროს შეტყობინებით, აღნიშნულ სოფელში 20 წლის განმავლობაში ცხოვრობდა ე.წ. „გალიაში“ მოთავსებული ქალი, რომელიც ფსიქიკური აშლილობის გამო ოჯახის მიერ იზოლირებული იყო დანარჩენი საზოგადოებისაგან.

სახალხო დამცველის წარმომადგენლები დაუყოვნებლივ გავიდნენ ადგილზე მონოდებული ინფორმაციის გადასამოწმებლად; სოფელ პატარა ს-ში 11 სექტემბერს მოინახულეს თავად 46 წლის მ.პ., გასაუბრება მოხდა მის შვილთან (19 წლის ა.ა.), დასა და 3 მეზობელთან. სახალხო დამცველის რწმუნებულის მიერ მოგროვებული ინფორმაციით დგინდება: 46 წლის მ.პ.-ს 1992 წლიდან აღენიშნება მძიმე ფორმის ფსიქიკური აშლილობის ნიშნები, აგრესიული ქცევის თანხლებით. დიაგნოზი ოჯახის წევრთა გადმოცემით მათთვის უცნობია, რადგან მ.პ.-ს მდგომარეობა არასოდეს შეუფასებია ფსიქიატრს. 2012 წლის მარტამდე, მ.პ.-სა და მის შვილთან ერთად ცხოვრობდნენ მ.პ.-ს მშობლები, რომლებიც მ.პ.-სთვის კვალიფიციური სამედიცინო

დახმარების განწევის წინააღმდეგინ იყვნენ, ვინაიდან ფსიქიკურად დაავადებული შვილი მათთვის სამარცხვინო ფაქტს წარმოადგენდა.

ამ მიზეზით, მათ 1992 წლიდან მ.პ. განათავსეს იზოლირებულ ოთახში და აუკრძალეს გარემოსთან ყოველგვარი კომუნიკაცია.

წარმომადგენლების ადგილზე ყოფნის განმავლობაში მ.პ. იმყოფებოდა ჩაბნელებულ ოთახში, რომლის ერთადერთი ფანჯარა ამოქოლილი იყო სანოლის ზამბარიანი მავთულბადით და გაუმჭირვალე ცელოფნით. ოთახში იგრძნობოდა ფეკალიებისა და სხვა გახრწნილი პროდუქტის სუნი, ვინაიდან მ.პ.-ს ბოლო რამდენიმე თვის განმავლობაში არ უსარგებლია საპირფარეოთი და ფიზიოლოგიურ მოთხოვნილებებს იკმაყოფილებდა ადგილზე. ოთახში ერთადერთ ავეჯს წარმოადგენდა რკინის სანოლი, რომელზეც მოთავსებული იყო ფიცრის 5 ნაჭერი. სანოლს არ ჰქონდა რაიმე ტიპის თეთრეული ან მატრასი. თავად მ.პ. ვიზიტის განმავლობაში, შიშველ მდგომარეობაში იჯდა იატაკზე და ტანსაცმლის ნაცვლად მოხვეული ჰქონდა მაგიდის ტილოს ნახევი და სხვა დაბინძურებული ქსოვილები. ოჯახის წევრთა გადმოცემით, რაც ასევე დადასტურდა ადგილზე ვიზიტით, მ.პ.-ს აღარ შეუძლია აქტიური მოძრაობის განხორციელება - იატაკიდან ადგომა, გადაადგილება. ამავე პირთა ცნობით, მ.პ. ბოლო რამდენიმე დღის განმავლობაში იგი არ იღებს საკვებს და მას ბოლო ჰიგიენური პროცედურა (დაბანა) ჩაუტარდა 6 თვის წინ; ფსიქიკური აშლილობის სიმპტომატიკის გამწვავებასთან დაკავშირებით კი მას მედიკამენტები არც ახლა და არც 20 წლის განმავლობაში არ მიუღია. მ.პ.-ს არ გააჩნია არც შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის სტატუსი და, შესაბამისად, სახელმწიფოსგანაც არ იღებს აღნიშნულ სტატუსთან დაკავშირებულ რაიმე მონეტარულ ბენეფიტს, სოციალურ პაკეტს თუ სამედიცინო დაზღვევას.

მ.პ.-ს მდგომარეობა ადგილზე სახალხო დამცველის წარმომადგენელთა მიერ შეფასდა, როგორც უკიდურესად მძიმე; ხოლო პირობები - არაადამიანურად და ადამიანის ღირსების შემლახველად.

სახალხო დამცველის წარმომადგენელთა შეხვედრამ შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს, სსიპ სოციალური მომსახურების სააგენტოს ადგილობრივ წარმომადგენლებთან 2012 წლის 12 სექტემბერს²⁶, გამოავლინა, რომ მ.პ. -ს მდგომარეობა ამ საჯარო უწყებისათვის ცნობილი იყო 2009 წლის 10 ოქტომბრიდან²⁷, რამდენადაც სწორედ 2009 წლის 10 ოქტომბრით თარიღდება მ.პ.-ს ოჯახის სოციალურად დაუცველთა ბაზაში რეგისტრაცია. სსიპ სოციალური მომსახურების სააგენტოს ახალქალაქის რაიონული განყოფილების წარმომადგენელთა განმარტებით, მიუხედავად იმისა, რომ ისინი 2 წლის განმავლობაში ფლობდნენ ინფორმაციას მ.პ.-ს

²⁶ შეხვედრა დოკუმენტირებულია აუდიოჩამწერით.

²⁷ ამონაწერი სოციალურად დაუცველი ოჯახების მონაცემთა ერთიანი ბაზიდან, 2012 წლის 12 სექტემბრის მდგომარეობით.

მდგომარეობის შესახებ, მათ არ მოუხდენიათ რეაგირება რამდენიმე მიზეზით: მათ მ.პ.-ს მდგომარეობა ადამიანის უფლებების დარღვევად არ მიიჩნიეს; მათ არ ჰქონდათ მ.პ.-ს ოჯახის წევრების მხრიდან ოფიციალური თხოვნა დახმარების შესახებ - განცხადების სახით. 2009 წელს, სოციალური მომსახურების სააგენტოს ადგილობრივმა ორგანომ, რომელმაც სოციალური დახმარების დანიშვნის მიზნით განახორციელა ვიზიტი მ.პ.-ს სახლში, პირადობის მოწმობის დამზადებისთვის მ.პ.-ს ფოტო ადგილზე გადაუღო, ვინაიდან ეს უკასკნელი უკვე იზოლირებული იყო საზოგადოებისგან.

აღნიშნული შემთხვევის ანალიზი ადამიანის უფლებების კუთხით ცხადყოფს მ.პ.-ს უფლებების დარღვევას ეროვნული კანონმდებლობისა და ადამიანის უფლებების საერთაშორისო დოკუმენტების შესაბამისად;

აღნიშნული პირი წლების მანძილზე მშობლების მხრიდან ოჯახში ძალადობის მსხვერპლი იყო; როგორც „ოჯახში ძალადობის აღკვეთის, ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლი განსაზღვრავს, „ოჯახში ძალადობა გულისხმობს, ოჯახის ერთი წევრის მიერ მეორის კონსტიტუციური უფლებებისა და თავისუფლებების დარღვევას ფიზიკური, ფსიქოლოგიური, ეკონომიკური, სექსუალური ძალადობითა და იძულებით“. მათ შორისაა: მშობლების მხრიდან „ცემა, წამება, ჯანმრთელობის დაზიანება, თავისუფლების უკანონო აღკვეთა ან სხვა ისეთი მოქმედება, რომელიც იწვევს ფიზიკურ ტკივილს ან ტანჯვას; ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან დაკავშირებული მოთხოვნების დაუკმაყოფილებლობა, რაც იწვევს ოჯახის წევრის ჯანმრთელობის დაზიანებას ან სიკვდილს“.

გაერთიანებული ერების ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტის მე-12 მუხლის თანახმად, ყოველ ადამიანს აქვს უფლება ფიზიკური და ფსიქიკური ჯანმრთელობის უმაღლეს შესაძლო სტანდარტებზე; სახელმწიფო ვალდებულია შექმნას პირობები, რომლებიც ავადმყოფობის შემთხვევაში უზრუნველყოფს სამედიცინო დახმარებასა და მოვლას.

„ფსიქიატრიული დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-5 მუხლის თანახმად, „პაციენტს უფლება აქვს:

- ა) ისარგებლოს ჰუმანური მოპყრობით, რომელიც გამორიცხავს მისი ღირსების შემლახავ ყოველგვარ მოქმედებას;
- ბ) ისარგებლოს შესაბამისი მკურნალობით აუცილებელი სამედიცინო ჩვენების მიხედვით, პირობების მინიმალური შეზღუდვით და იმ მეთოდებით, რომლებიც დაამტკიცა საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრომ“.

მ.პ.-ს მდგომარეობა, ცხადად მიუთითებს, რომ ბოლო 20 წლის განმავლობაში მას არ მიუღია „ფსიქიატრიული დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-5 მუხლით გარანტირებული უფლების რეალიზაცია. იგი მოკლებული იყო და დღემდე მოკლებულია ადეკვატურ სამედიცინო მკურნალობასა და ჰუმანურ მოპყრობას.

„პაციენტის უფლებების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-12 მუხლის თანახმად: „სახელმწიფო იცავს პაციენტის უფლებას სამედიცინო მომსახურებაზე, რომლის გადაუდებლად განხორციელების გარეშე გარდაუვალია პაციენტის სიკვდილი, დაინვალიდება ან ჯანმრთელობის მდგომარეობის მნიშვნელოვანი გაუარესება“.

მ.პ.-ს მდგომარეობა მიუთითებს, რომ მის მიერ ადეკვატური სამედიცინო დახმარების მიუღებლობამ, რაც გამონვეული იყო მშობლების მიერ მისი საზოგადოებისაგან იზოლაციითა და ადეკვატურ ფსიქიატრიულ დახმარებაზე უარით, განაპირობა სახელმწიფო უწყებების მხრიდან მ.პ.-სათვის აუცილებელი და გადაუდებელი სამედიცინო დახმარების განხორციელების საჭიროება.

მ.პ.-ს უფლებების დაცვაზე სსიპ სოციალური მომსახურების სააგენტოს პასუხისმგებლობა გამომდინარეობდა საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 1275-ე მუხლიდან, რომლის თანახმადაც, „მეურვეობა და მზრუნველობა წესდება იმ სრულწლოვანი პირის პირადი და ქონებრივი უფლებებისა და ინტერესების დასაცავად, რომელსაც ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო არ შეუძლია დამოუკიდებლად განახორციელოს თავისი უფლებები და შეასრულოს თავისი მოვალეობები“.

ამავე კოდექსის 1282-ე მუხლის თანახმად, „მეურვე ან მზრუნველი უნდა დაინიშნოს არა უგვიანეს ერთი თვისა იმ დროიდან, როდესაც მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოსათვის ცნობილი გახდება მეურვეობის ან მზრუნველის დანესების აუცილებლობა“.

საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 2007 წლის 27 ივნისის #190/ნ ბრძანების „საჯარო სამართლის იურიდიული პირის – სოციალური მომსახურების სააგენტოს დებულების დამტკიცების შესახებ“ მე-2 მუხლის ვ' პუნქტის თანახმად, სოციალური მომსახურების სააგენტოს მოვალეობაა „საქართველოს ტერიტორიაზე კანონმდებლობით გათვალისწინებული ცენტრალური და ადგილობრივი მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს ფუნქციის უზრუნველყოფა“.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 322-ე მუხლის თანახმად კი, „მოქალაქის ქმედუუნაროდ აღიარების შესახებ საქმე შეიძლება აღძრან სასამართლოში ოჯახის წევრებმა, კანონიერმა წარმომადგენლებმა, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებმა“.

ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე, მ.ჰ.-ს საქართველოს კონსტიტუციითა და ადამიანის უფლებების საერთაშორისო ხელშეკრულებებით გათვალისწინებული უფლებების დაცვა, მათი დარღვევის შესახებ ინფორმაციის მიღების მომენტიდან, წარმოადგენდა სსიპ სოციალური მომსახურების სააგენტოს მოვალეობას, მათ შორის, სასამართლოსადმი პირის ქმედუუნაროდ აღიარების მიმართვის საფუძველზე, ამ პირის უფლებების დაცვის მიზნით.

აღნიშნული მოვალეობის შეუსრულებლობა კი შესაძლებელია შეფასდეს, სახელმწიფო სტრუქტურის მიერ, კანონით გათვალისწინებული უფლებამოსილების განუხორციელებლობად.

საქართველოს სახალხო დამცველმა 2012 წლის 17 სექტემბერს რეკომენდაციით მიმართა საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრს, რათა მ.ჰ.-ს დაუყოვნებლივ მიწოდებოდა ადეკვატური სამედიცინო დახმარება, და სსიპ სოციალური მომსახურების სააგენტოს მიერ განხორციელებულიყო მ.ჰ.-ს საქართველოს კონსტიტუციით გათვალისწინებული უფლებების დაცვა.

სოფლის ექიმი

საქართველოს მთავრობის 2012 წლის 15 მარტის N92 დადგენილებით დამტკიცებული ჯანმრთელობის დაცვის სახელმწიფო პროგრამებით გათვალისწინებული „სოფლის ექიმის“ მომსახურების მიწოდების მიზანია სოფლის მოსახლეობისათვის პირველადი ჯანდაცვის მომსახურებაზე მოსახლეობის გეოგრაფიული და ფინანსური ხელმისაწვდომობის გაზრდა.

აღნიშნული პროგრამის ფარგლებში სოფლად პირველადი ჯანდაცვის უზრუნველყოფა, ითვალისწინებს შემდეგ ღონისძიებებს:

1. ექიმთან/ექთანთან ვიზიტს;
2. იმუნიზაციას იმუნიზაციის ეროვნული კალენდრის მიხედვით, და სამიზნე მოსახლეობის მთელი მოცულობის ადეკვატურ ათვისებას.
3. ჯანმრთელი პირებისა და ახალი პაციენტების ჯანმრთელობის მდგომარეობის შემოწმებას ქვეყანაში დამტკიცებული გაიდლაინების შესაბამისად;
4. ბავშვებისა და მოზარდების განვითარებაზე მეთვალყურეობას ქვეყანაში დამტკიცებული გაიდლაინების შესაბამისად;

5. ექიმის ან ექთანის ვიზიტს ბინაზე 3 წლამდე ბავშვებში ქვეყანაში დამტკიცებული გაიდლაინების შესაბამისად;
6. ექიმის ან ექთანის ვიზიტს ბინაზე წელიწადში 4–ჯერ მუდმივად მწოლიარე (გადაადგილების უნარმოკლებულ) პირებთან.
7. ინკურაბელურ პაციენტებთან ბინაზე ვიზიტს საჭიროების შესაბამისად.
8. ქრონიკული და მწვავე დაავადებების: ა) დიაგნოსტიკას კლინიკური სიმპტომოკომპლექსისა და აუცილებელი მინიმალური ინსტრუმენტული და ლაბორატორიული კვლევების საფუძველზე; ბ) მართვას რეფერალური საჭიროების შესაბამისად;
9. ტუბერკულოზით დაავადებული პაციენტების უშუალო მეთვალყურეობის ქვეშ (DOT) მკურნალობის უზრუნველყოფას ექთანის მიერ.
10. სამედიცინო დახმარების უზრუნველყოფას გადაუდებელი მდგომარეობების დროს;
11. ამბულატორიულ დონეზე სამედიცინო საჭიროებიდან გამომდინარე სამედიცინო დოკუმენტაციის წარმოებას, ცნობებისა და რეცეპტების გაცემას;
12. გადაუდებელი ამბულატორიული მომსახურებისათვის აუცილებელი მედიკამენტებითა და სამედიცინო დანიშნულების საგნებით პაციენტის უზრუნველყოფას საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის შესაბამისი აქტით დამტკიცებული „ექიმის ჩანთიდან“.

საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს სსიპ სოციალური მომსახურების სააგენტოდან მიღებული ინფორმაციის თანახმად, „2012 წლის 15 მარტის საქართველოს მთავრობის N92 დადგენილებით დამტკიცებული დანართი N14– „სოფლის ექიმის“ პროგრამა არ ითვალისწინებს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ჩართვის კუთხით რაიმე განსაკუთრებულ ღონისძიებებს“. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების მომსახურების თვალსაზრისით, ამავე კორესპონდენციის თანახმად, „არც სტატისტიკური აღრიცხვიანობის კუთხით არანაირი ვალდებულება სოფლის ექიმს და არც სსიპ სოციალური მომსახურების სააგენტოს, როგორც „სოფლის ექიმის“ პროგრამის განმახორციელებელს, არ გააჩნია“²⁸.

მუნიციპალიტეტებში მონიტორინგის პროცესში გამოვლინდა „სოფლის ექიმის“ პროგრამის განხორციელების ხარვეზები.

²⁸ საჯარო სამართლის იურიდიული პირის სოციალური მომსახურების სააგენტოს წერილი N04/65739–19.10.1

პროგრამის განხორციელების ხარვეზები

მარნეულის მუნიციპალიტეტში გამართული მრგვალი მაგიდის მონაწილე შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებმა და მათი ოჯახის წევრებმა მონიტორინგის ჯგუფს მიაწოდეს ინფორმაცია, რომ მარნეულის მუნიციპალიტეტში შემავალი სოფლების მოსახლეობა არ არის ინფორმირებული სახელმწიფო პროგრამა „სოფლის ექიმის“ შესახებ, მათ ასევე არ გააჩნიათ ინფორმაცია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პაციენტთან სოფლის ექიმის ბინაზე ვიზიტის შესახებ.

მარნეულის მუნიციპალიტეტის სოფელ ყიზილაჯლოში მცხოვრები შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის (ეტლით მოსარგებლე) რ. ჩ.-ს მშობლების გადმოცემით მათ შვილს არასდროს მიუღია სოფლის ექიმის მომსახურება;

სამტრედიის მუნიციპალიტეტის სოფელ იანეთში მცხოვრები მოქალაქეების ინფორმაციით, სოფელს საერთოდ არა აქვს სამედიცინო ამბულატორია;

თელავის მუნიციპალიტეტის სოფელ ბუშეტში მცხოვრებ მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთან (ეტლით მოსარგებლე) მ.ბ.-სთან სოფლის ექიმს ვიზიტი არასდროს განუხორციელებია;

თელავის მუნიციპალიტეტის სოფელ აკურში მცხოვრები შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირი გ.დ. ასევე მიუთითებს, რომ მიუხედავად მისი ჯანმრთელობის უკიდურესად გართულებული მდგომარეობისა, მასთან ვიზიტი არ განუხორციელებია სოფლის ექიმს.

ასევე არ გაუწევია მომსახურება სოფლის ექიმს ზესტაფონის მუნიციპალიტეტის სოფელ ცხრანყაროში მცხოვრები მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის ქ.ფ.-სათვის, რომელიც წელიწადისა და ორი თვის განმავლობაში იმყოფება კომატოზურ მდგომარეობაში,.

ი.ბ.-ს შემთხვევა - ჰემოფილიის მქონე შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სამედიცინო მომსახურების შეზღუდვა

2012 წლის 7 სექტემბერს, სახალხო დამცველის ოფისის წარმომადგენლები იმყოფებოდნენ მარნეულის მუნიციპალიტეტის სოფელ ყიზილაჯლოში, სადაც შეხვდნენ მოქალაქე ი.ბ.-ს, რომელსაც დადგენილი აქვს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის სტატუსი. ი.ბ.-ს აქვს ჰემოფილიის დიაგნოზი, შესბამისად, უწყვეტად საჭიროებს ჯანმრთელობის შენარჩუნებისათვის აუცილებელი პრეპარატის მიღებას (ინიექციის სახით). პრეპარატის მიღება მას, მხოლოდ თბილისში შეუძლია. ამავე დროს, ი.ბ.-ს გადმოცემით, სოფლის ექიმი თავს არიდებს მისთვის კონსულტაციის განწევასა და ინტრავენური ინფუზიის გაკეთებას, ვინაიდან, მისივე გადმოცემით, მას არა აქვს საკმარისი

კომპეტენცია იმისათვის, რომ ჰემოფილით გამოწვეული მდგომარეობის უეცარი გართულების შემთხვევაში სწორად განსაზღვროს, თუ რა ტიპის ინტერვენცია უნდა განახორციელოს. შედეგად, ი.ბ. დასხვა, მის მდგომარეობაში მყოფი პირები იძულებულნი არიან მიმართონ თვითმკურნალობას.

საქართველოს სახალხო დამცველმა „საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-12 მუხლის თანახმად, 2012 წლის 20 დეკემბერს დაიწყო აღნიშნული საქმის შესწავლა. 2012 წლის 22 ოქტომბერს სახალხო დამცველის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების ცენტრმა წერილით (4669/08-3/1686-12) მიმართა სსიპ სოციალური მომსახურების სააგენტოს განყოფილების რაიონულ განყოფილებას, ი.ბ.-სთვის დროული და კვალიფიციური სამედიცინო დახმარების განევის საკითხთან დაკავშირებით.

2012 წლის 30 ოქტომბერს მოწოდებული კორესპონდენციის (030422940744912) თანახმად, სოციალური მომსახურების სააგენტოს მარნეულის განყოფილების უფროსი, ადასტურებს, რომ მოქალაქე ი.ბ.-ს არ მიუმართავს ადგილობრივი სამედიცინო პერსონალისათვის, ვინაიდან „ექიმებს აღარ ენდობა“. ამავე დროს, წერილში აღნიშნულია, რომ ი.ბ.-ს „თბილისში (პრეპარატის მიღების მიზნით) მგზავრობისას ეხარჯება მხოლოდ 5 (ხუთი) ლარი, რაც მისთვის არავითარ პრობლემას არ წარმოადგენს“.

აღნიშნული კორესპონდენცია ადასტურებს, რომ მოქალაქე ი.ბ. მართლაც არ იღებს მომსახურებას ადგილობრივი სამედიცინო პერსონალისაგან, თუმცა ნიშანდობლივია ისიც, რომ სოციალური მომსახურების სააგენტო, არ ინტერესდება ნდობის დაკარგვის მიზეზით, აკვალიფიცირებს რა აღნიშნულ მოვლენას მოქალაქის მიერ სამედიცინო მომსახურების თავისუფლად არჩევის აქტად. თუმცა, სახალხო დამცველის მიერ მიწოდებულ ინფორმაციაში ხაზგასმული იყო ი.ბ.-ს უარი ადგილობრივ სამედიცინო მომსახურებაზე სამედიცინო პერსონალის სპეციფიკური კვალიფიკაციის არქონის მიზეზით. სოციალური მომსახურების სააგენტო ასევე ზედაპირული პასუხით შემოიფარგლა ი.ბ.-ს მიერ აუცილებელი პრეპარატების თბილისში მიღების ფაქტის დასაბუთებისას. კერძოდ, სააგენტოს აზრით, ი.ბ.-ს გადმოცემით, მას თბილისში მგზავრობისას ეხარჯება მხოლოდ 5 ლარი, რაც „მისთვის არავითარ პრობლემას არ წარმოადგენს“. სოციალური მომსახურების სააგენტოს მიერ მოწოდებული ორივე განმარტების ნაკლოვანებას ამძაფრებს ის მომენტიც, რომ ამავე კორესპონდენციის თანახმად, ი.ბ.-ს ოჯახს სოციალური მომსახურების სააგენტოში „აქვს განაცხადი შემოტანილი სოციალურად დაუცველი ოჯახების მონაცემთა ერთიან ბაზაში, რომელიც იქნება მოკვლევითი ათი სამუშაო დღის განმავლობაში“. აღნიშნული ინფორმაცია, ბადებს ეჭვს, რომ მოქალაქე ი.ბ.-ს მიმართ გარკვეულ ფსიქოლოგიურ ზეწოლას ჰქონდა ადგილი.

საქართველოს სახალხო დამცველმა, აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით ასევე მიმართა საქართველოს ჰემოფილიისა და დონორობის ასოციაციას,

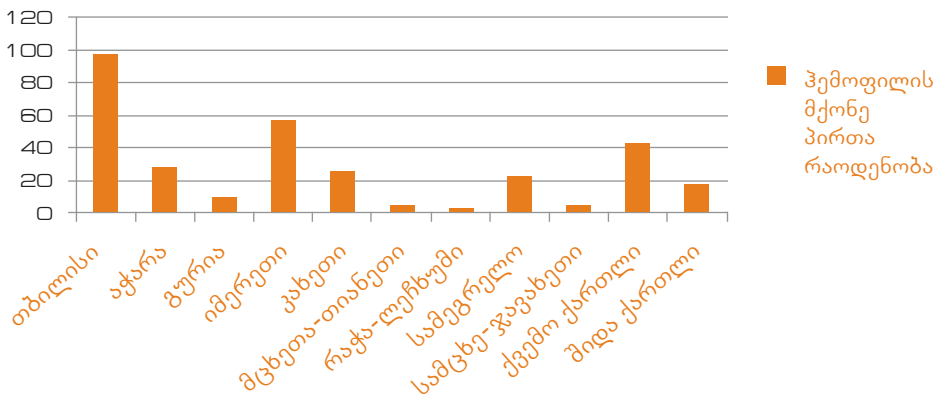
რომელმაც ი.ბ.–ს სამედიცინო დახმარებაზე ხელმისაწვდომობის საკითხი განზოგადებულად, ქვეყანაში მცხოვრებ ჰემოფილიის მქონე შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ყველა პირთან მიმართებაში გაანალიზა:

საქართველოს ჰემოფილიის ასოციაციის მონაცემებით:

2012 წლის დეკემბრის საქართველოში დიაგნოსტირებული და ჰემოფილიის ცენტრში აღრიცხვაზე იმყოფება 313 პაციენტი მემკვიდრული სისხლდენით დაავადებით, მათ შორის, ჰემოფილიით (A და B ფორმა), ვონ-ვილებრანდის დაავადებით და სხვა იშვიათი კოაგულოპათიით. კერძოდ,

ჰემოფილია ფორმა A ფორმით – 227 პირი, ჰემოფილია B ფორმით – 41 პირი, სხვა კოაგულოპათიით – 45 პირი;

ჰემოფილიის მქონე პირთა რაოდენობა რეგიონების მიხედვით

დაავადება ხასიათდება გაძლიერებული სისხლდენებით ლორწოვანიდან მაგ. ცხვირიდან, ღრძილებიდან, დაავადების მძიმე ფორმის შემთხვევაში ხშირად ხდება სპონტანური სისხლჩაქცევა მსხვილ სახსრებში, ასევე კუნთებში. ზოგ შემთხვევაში ადგილი აქვს სიცოცხლისათვის საშიშ სისხლდენებს თავისა და ზურგის ტვინში, კუჭ-ნაწლავის ტრაქტიდან მუცლის ღრუში.

ძირითადი სამკურნალო საშუალება არის დეფიციტური ფაქტორ კონცენტრატი, ფ. VIII (ჰემოფილია A-ს დროს) და ფ. IX კონცენტრატი (ჰემოფილია B-ს დროს). პრეპარატის შეყვანა ხდება ინტრავენური ინფუზიის სახით, რეკომენდებულია მკურნალობის დაწყება სისხლდენის ან სისხლჩაქცევის დაწყებიდან პირველი 2 საათის განმავლობაში, რათა დროულად შეწყდეს სისხლდენა, თავიდან იქნას აცილებული სახსრისა და კუნთის დაზიანება. პრეპარატის დროულად მიღებაზეა დამოკიდებული პაციენტის დაინვალიდება. ზოგ შემთხვევაში კი – სიცოცხლის შენარჩუნება. ამ მიზნით გარდა თბილისისა ჰემოფილიის ცენტრები გაიხსნა ქალაქ ქუთაისისა და ბათუმში, მაგარამ პაციენტთა დიდი

ნაწილი ცხოვრობს რეგიონებში, ჰემოფილიის ცენტრებიდან დაცილებულ სოფლებში, ხოლო ხშირად გადასხმის გაკეთება აუცილებელია ლამის საათებში.

პაციენტები, რომლებიც ცხოვრობენ ჰემოფილიის ცენტრიდან დაცილებულ ქალაქებსა და სოფლებში სისხლდენის დროს ინფუზიის გაკეთების მიზნით მიმართავენ უახლოეს ამბულატორიას ან კლინიკას, თუმცა აღნიშნავენ, რომ სამედიცინო პერსონალი ინფუზიის ჩატარებაზე ხშირად უარს აცხადებს. ამის გამო პაციენტი რჩება სამედიცინო დახმარების გარეშე, ან იძულებული ხება ექვბოს პირი სამედიცინო დაწესებულების გარეთ, რომელიც გარკვეულ საფასურად დათანხმდება ინფუზიის ჩატარებაზე. ასეთი შემთხვევები დაფიქსირდა არაერთ რაიონში. პაციენტების უმრავლესობა არის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირი, ბევრი მათგანი უმუშევარია და ამდენად არა აქვს ინფუზიის გაკეთებაში თანხის გადახდის შესაძლებლობა.

ზემოაღნიშნული პრობლემების გადასაჭრელად საქართველოს ჰემოფილიისა და დონორობის ცენტრი აუცილებლად მიიჩნევს:

რეგიონულ საავადმყოფოების, ამბულატორიებისა და სასწრაფო დახმარების სამედიცინო პერსონალს დაევალოს, სისხლდენითი დაავადებების მქონე პაციენტებს საჭიროების დროს გადაუსხან მათ ხელთ არსებული დეფიციტური ფაქტორკონცენტრატი, რაც თავიდან აგვაცილებს დაგვიანებული ინფუზიის შედეგად განვითარებულ გართულებებს. (ეს მედიკამენტები სახლში მკურნალობის პროგრამის ფარგლებში გაცემულია რეგისტრირებულ პაციენტებზე ჰემოფილიის ცენტრების მედპერსონალის მიერ), საჭიროა საინფორმაციო ტრენინგებს ჩატარება რაიონული საავადმყოფოების, ამბულატორიებისა და სასწრაფო დახმარების მედპერსონალისათვის თემაზე - „ჰემოფილია და სხვა სისხლდენითი პათოლოგიები და ამ პაციენტთა პირველადი დახმარება მწვავე (ზოგ შემთხვევაში სიცოცხლისათვის საშიში) სისხლდენებისას.“

სახალხო დამცველის მიერ შესწავლილი ი.ბ.-ს შემთხვევა ისევე, როგორც საქართველოს ჰემოფილიისა და დონორობის ასოციაციის მიერ მოწოდებული ინფორმაცია, ცხადყოფს, რომ საქართველოს რეგიონებში მცხოვრებ, ჰემოფილიის მქონე შეზღუდული შესაძლებლობის პირთა ჯანმრთელობის დაცვის უფლება ხშირად ირღვევა ადგილზე სამედიცინო მომსახურების, მათ შორის, სოფლის ექიმის კვალიფიკაციისა და ჰემოფილიით დაავადებული პირების მომსახურების შესახებ შესაბამისი ინსტრუქციის უქონლობის გამო. მნიშვნელოვანია, რომ ზემოაღნიშნული მდგომარეობა სასწრაფოდ გაუმჯობესდეს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს მიერ ადეკვატური ღონისძიებების განხორციელებით.

განათლების კონსტიტუციური უფლება უშუალოდაა დაკავშირებული თანასწორ-უფლებიანობისა და დისკრიმინაციისგან დაცვის კონსტიტუციურ პრინციპებთან. საქართველოს კონსტიტუციის 35-ე მუხლის ფორმულირება იწყება სიტყვით „ყველა“, რაც თავისთავად სამართლებრივად მოიცავს ყველა ადამიანის თანასწორობას განათლების კონსტიტუციური უფლებით სარგებლობაში განურჩევლად რასისა, კანის ფერისა, ენისა, სქესისა, რელიგიისა ა.შ. განათლების კონსტიტუციური უფლების საფუძველზე ყველასთვის თანაბარი შანსის მიცემა გულისხმობს სახელმწიფოს მხრიდან განათლების მიღების უფლების უზრუნველსაყოფად სათანადო სოციალურ-ეკონომიკური პირობების შექმნასაც²⁹.

პროფესიული განათლება წარმოადგენს საქართველოს კონსტიტუციის 35-ე მუხლის მე-3 პუნქტით განსაზღვრული საგანმანათლებლო ცენზის ერთ-ერთ სახეს, შესაბამისად, მასზე სრულად ვრცელდება დისკრიმინაციისგან დაცვის ზემოთ მოყვანილი პრინციპი შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებთან მიმართებაში.

2009 წლის 24 ნოემბერს საქართველოს პრემიერ-მინისტრის #342 ბრძანებით დამტკიცდა პროფესიული განათლების რეფორმის სტრატეგია (პროფესიული განათლების შუალედური სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა 2009–2012 წლებისთვის). აღნიშნული სტრატეგიის სამოქმედო გეგმის საფუძველზე მომზადდა ევროკავშირის „პროფესიული განათლების სექტორის მხარდაჭერის პროგრამა. განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს 2010 წლის საქმიანობა პროფესიული განათლების მიმართულებით სწორედ აღნიშნული დოკუმენტის შესაბამისად წარმართა.

2011 წლის 2 აგვისტოს საქართველოს პრემიერ-მინისტრის #356 ბრძანებით ცვლილებები შევიდა 2009 წლის 24 ნოემბრის პრემიერ-მინისტრის #342 ბრძანებით დატკიცებულ „სახელობო განათლებისა და მომზადების შუალედურ (2009–2012) სტრატეგიასა და სამოქმედო გეგმაში“, შესაბამისად, დაიწყო აღნიშნული ცვლილებების დანერგვა საერთაშორისო ორგანიზაციების აქტიური მხარდაჭერით.

წინამდებარე კვლევის ფარგლებში საველე სამუშაოების ჩატარებამდე დეტალურად გაანალიზდა განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მიერ პროფესიული განათლების რეფორმის განხორციელების ანგარიშები, მათ შორის: „პროფესიული განათლების რეფორმის სტრატეგიის განხორციელების 2011 წლის ანგარიში“³⁰. მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნული ანგარიშის მე-2 თავი

²⁹ ლ.იზორია, კ.კორკელია, კ.კუბლაშვილი და გ.ხუბუა (2005), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარები, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, გამომცემლობა „მერიდიანი.“

³⁰ განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო (2011), პროფესიული განათლების რეფორმის სტრატეგიის განხორციელების ანგარიში 2011, <http://www.mes.gov.ge/uploads/angarishi%20-%202011.pdf>

ედგნება პროფესიული განათლების რეფორმის 1.3 სტრატეგიის პრიორიტეტულ მიმართულებას: ხელმისაწვდომობის გაზრდას დევნილების, პატიმრების, ეთნიკური უმცირესობების, სოციალურად დაუცველებისა და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისათვის - თავად ანგარიშის მთელ შინაარსში არ გვხვდება ჩანაწერი შპმ პირთათვის ინკლუზიური პროფესიული განათლების ხელმისაწვდომობის გაზრდის შესახებ. აღნიშნული კი ცალსახად მიუთითებს იმაზე, რომ 2011 წელს ინკლუზიური პროფესიული განათლების განხორციელება არ მომხდარა განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის 2009 წლის #342 ბრძანებით გათვალისწინებული მიზნების შესაბამისად.

2012 წლის დეკემბერში, საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრომ წარადგინა ა/ო „განათლების პოლიტიკის, დაგეგმვისა და მართვის საერთაშორისო ინსტიტუტის“ მიერ ჩატარებული ანგარიში - „ინკლუზიური განათლების დანერგვისთვის საქართველოს პროფესიულ სასწავლებლებში არსებული კვლევის შესწავლა, 2012“. აღნიშნული კვლევის თანახმად, საქართველოში არსებულ 17 საჯარო პროფესიულ სასწავლებელში სულ 5708 სტუდენტი სწავლობს, ხოლო მათ შორის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონეა მხოლოდ 22 სტუდენტი, რაც საერთო რაოდენობის 0.4%-ს წარმოადგენს. აღნიშნული კვლევის თანახმად:

- ინკლუზიის იდეის პროფესიულ საფეხურზე განხორციელების მთავარ შემაფერხებელ ფაქტორად კვლევაში ჩართული ყველა მხარე შიდა და გარე ინფრასტრუქტურის ადაპტირების პრობლემას მიიჩნევს.
- ინკლუზიის იდეის განხორციელებას ხელს უშლის პროფესიული სწავლების საფეხურზე შპმ პირის მიერ სწავლის უფლების მოპოვების პრობლემთან დაკავშირებული გაურკვევლობა (რომელ პროფესიებზე შეიძლება ჩარიცხვა; პროფესიული განათლების მიღების როგორი შესაძლებლობა აქვს შპმ პირებს, რომელთაც არ გააჩნიათ სასკოლო ატესტატი).
- მიუხედავად იმისა, რომ თითქმის ყველა პროფესიულ კოლეჯში არიან გადამზადებული პედაგოგები, მასწავლებელთა კომპეტენციის ამაღლება ინკლუზიური განათლების დანერგვისათვის კვლავაც ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პრიორიტეტს წარმოადგენს, რადგან სასწავლო პროცესში ხშირად თავს იჩენს არასწორი მეთოდოლოგია, ინდივიდუალური გეგმების არარსებობა და პოზიტიური დისკრიმინაცია.
- სასწავლო პროცესის დაგეგმვას პროფესიულ სასწავლებლებში ასევე აფერხებს კონკრეტული ინსტრუქციების არარსებობა სხვადასხვა პროცედურულ საკითხებთან დაკავშირებით. პრობლემურია ინკლუზიური პროგრამების დაფინანსების საკითხიც.

წინამდებარე კვლევის სავსე სამუშაოებით დადასტურდა აღნიშნული ანგარიშების შედეგები, რომლის თანახმადაც, ინკლუზიური განათლების სახელმწიფო რეფორმა,

დღევანდელი მდგომარეობით, ფაქტობრივად, არ ითვალისწინებს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოზარდთა და ახალგაზრდობის საჭიროებებს.

კვლევის ფარგლებში 5 მუნიციპალიტეტში გამოკითხულ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა თანახმად, მხოლოდ თელავის მუნიციპალიტეტში ფუნქციონირებს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისათვის ადაპტირებული ინკლუზიური პროფესიული დაწესებულება.

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სამუშაო ადგილებით უზრუნველყოფა კი ერთეული გამონაკლისების გარდა, დღემდე გადაუჭრელ პრობლემად რჩება.

გარემოს ხელისაწვდომობა

„შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სოციალური დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-7 და მე-8 მუხლების თანახმად, „სახელმწიფო ორგანოები, სანარმოები, დაწესებულებები და ორგანიზაციები ინვალიდებს უქმნიან პირობებს საცხოვრებელი, საზოგადოებრივი და სანარმოო შენობებით, ტრანსპორტითა და სატრანსპორტო კომუნიკაციებით, კავშირგაბმულობისა და ინფორმაციის საშუალებებით სარგებლობისათვის, თავისუფალი ორენიტაციისა და გადაადგილებისათვის.

დაუშვებელია დასახლებული პუნქტების დაპროექტება და განაშენიანება, საცხოვრებელი რაიონების ფორმირება, საპროექტო გადანაცვტილებების შემუშავება, შენობათა და ნაგებობათა, მათ შორის სასწავლო-საგანმანათლებლო, კულტურულ-საანახაობითი და სპორტულ-გამაჯანსაღებელი ობიექტების, აეროპორტების, რკინიგზის სადგურების, საზღვაო და სამდინარო სატრანსპორტო საშუალებათა კომპლექსებისა და კომუნიკაციების, კავშირგაბმულობისა და ინფორმაციის ინდივიდუალური საშუალებების მშენებლობა და რეკონსტრუქცია, თუ ეს ობიექტები და საშუალებები არ მიესადაგება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა საჭიროებებსა და მოთხოვნილებებს”³¹.

საქართველოს მთავრობის 2009 წლის 15 დეკემბრის N978 განკარგულებით დამტკიცებული „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სოციალური ინტეგრაციის 2010–2012 წლების სამთავრობო სამოქმედო გეგმის“ თანახმად, ერთ-ერთ ამოცანას წარმოადგენს საჯარო დაწესებულებებისა და სხვა საჯარო სარგებლობის შენობა-ნაგებობების ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა, არსებული ნორმებისა და სტანდარტების მკაცრი აღსრულების უზრუნველყოფა.

³¹ „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სოციალური დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი. მუხლი 7,8

მონიტორინგის ფარგლებში ქვეყნის 5 მუნიციპალიტეტში ვიზიტმა ცხადყო, რომ მცირე გამონაკლისების გარდა უხეშად არის დარღვეული გარემოს ხელმისაწვდომობაზე კანონმდებლობით დადგენილი მოთხოვნები.

ახალქალაქის მუნიციპალიტეტის მასშტაბით არ ფუნქციონირებს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებზე ადაპტირებული სამედიცინო დაწესებულება;

სამტრედიის მუნიციპალიტეტში საჯარო დანიშნულების დაწესებულებების (საკრებულოსა და გამგეობის შენობა, სოციალური მომსახურების სააგენტოს ადგილობრივი სამსახური, სკოლები, საბავშვო ბაღები და სხვ.) შენობათა უმეტესი ნაწილი არ არის ხელმისაწვდომი.

დადებითად უნდა შეფასდეს ის ფაქტი, რომ ქ. მარნეულში მოქმედებს ახლად აშენებული სამედიცინო ცენტრი „ჯეოჰოსპიტალსი“, რომლის შენობის გარე და შიდა ინფრასტრუქტურა პასუხობს ხელმისაწვდომობის მინიმალურ სტანდარტებს, თუმცა მათ არ ჰყავთ შესტური ენის სპეციალისტი, რათა სრულფასოვნად გაუწიონ მომსახურება სმენის არმქონე პირებს. ჰოსპიტლის მენეჯერმა გამოთქვა სურვილი, რომ თავის თანამშრომლებთან ერთად მონაწილეობა მიიღოს სემინარში, სადაც უკეთ გაერკვევიან შშმ პაციენტებთან ურთიერთობის სტანდარტებში და გაიზიარებენ სხვადასხვა სახის გამოცდილებას.

თელავის მუნიციპალიტეტის სოფელ ბუშეტში მცხოვრები შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის მ.ბ.-ს გადმოცემით, თელავის სამედიცინო დაწესებულებები არ არის ადაპტირებული შშმ პირთა გადაადგილების უზრუნველსაყოფად, რის გამოც ძალიან ხშირად უწევს უარის თქმა საჭირო სამედიცინო მომსახურებაზე. როგორც მ.ბ.-მა მონიტორინგის ჯგუფის წევრებთან საუბრის დროს აღნიშნა, 2011 წელს მან ვერ მიიღო სტომატოლოგიური მომსახურება, მიუხედავად მწვავე ანთებითი პროცესის და კარიესის გართულებული შემთხვევისა. მისი გადმოცემით, სამედიცინო დაწესებულების შენობაში შესვლისა და გადაადგილების ერთადერთ საშუალება, მესამე პირების მიერ მისი ხელში აყვანაა, რაც მას ძალიან მნიშვნელოვან დისკომფორტს უქმნის.

მონიტორინგის ფარგლებში, ქუთაისის მუნიციპალიტეტში მცხოვრებმა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირმა ქ.ჭ.-მ საუბრის დროს აღნიშნა, რომ მიმდინარე წლის ოქტომბრის თვეში სამედიცინო მომსახურების მიღების მიზნით მან მიმართა ქუთაისის #5 პოლიკლინიკას. მას პრობლემები შეექმნა სამედიცინო დაწესებულებაში შესვლისა და შენობაში გადაადგილების დროს. შენობა არ არის ადაპტირებული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის საჭიროებებზე. არსებული პანდუსი არ აკმაყოფილებს სტანდარტს, სტანდარტთან შედარებით შეუსაბამოდ მაღალია. შენობაში არ მუშაობს ლიფტი, რომლის საშუალებითაც შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირი შეძლებს გადაადგილებას.

ერთ-ერთ გამოკითხულ პირს პრობლემა შეექმნა სს „ლიბერთი ბანკის“ ფილიალში ვიზიტის დროს. მიმდინარე წლის სექტემბრის თვეში საპენსიო სესხის მიღების მოთხოვნით მან მიმართა ქუთაისში, ავტოქარხნის დასახლებაში მდებარე ბანკის ფილიალს, მაგრამ ბანკში შესვლა ვერ შეძლო, რადგან შენობა-ნაგებობა არის ადაპტირებული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის საჭიროებებზე. ნაგებობას არა აქვს პანდუსი.

მონიტორინგის შედეგად ხუთივე სამიზნე მუნიციპალიტეტში გამოვლინდა შშმ პირთა უფლებების შემდეგი სისტემური და კერძო ხასიათის დარღვევები:

როგორც ძველი, ისე განახლებული საჯარო დაწესებულებებისა და კერძო საზოგადოებრივი მომსახურების ობიექტების შენობა-ნაგებობები ნაწილობრივ ან სრულად მიუწვდომელი რჩება სხვადასხვა ფორმის შშმ ადამიანებისთვის, როგორც შენობებში შეღწევადობის, ისე შენობის შიდა ინფრასტრუქტურით სარგებლობის თვალსაზრისით;

მიუწვდომელია განახლებული საგზაო ინფრასტრუქტურაც (ავტოპარკინგი, ტროტუარები, ავტოსაგზაო მარეგულირებელი ნიშნები და მოწყობილობები), საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილები - სკვერები და საზოგადოებრივი ტრანსპორტისათვის განკუთვნილი მოსაცდელიები;

მიუწვდომელია საზოგადოებრივი ტრანსპორტი;

მისაწვდომობის მინიმალურ სტანდარტებს ვერ აკმაყოფილებენ სამედიცინო თუ სოციალური, სასწრაფო, საცნობარო, საპატრულო და საავარიო სამსახურები, რათა თანაბარი მომსახურება გაუწიონ სმენის არმქონე და/ან მეტყველების შეფერხების მქონე ადამიანებს;

მიუწვდომელი რჩება ახალი ინფორმაციის მიღების შესაძლებლობები - ადგილობრივი ტელე და რადიო მაუწყებლობა, ელექტრონული მედია, პრესა.

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებებზე მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაცია „კახეთის რეგიონის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა(ინვალიდთა) ინტეგრაციის ცენტრის“ წარმომადგენლების ინფორმაციით, 2012 წლის ზაფხულის სტიქიური მოვლენების შემდეგ თელავის რეაბილიტაციის პროექტით განხორციელებულ მშენებლობებზე მათ მიერ ჩატარებულმა სამუშაო მხარდაჭერა, რომ ქალაქში არსებული 300 ობიექტიდან შშმ პირებისათვის ადაპტირებულია მხოლოდ 3-4 ობიექტი.

„შუალედური შესაძლებლობის მქონე პირთა ინტეგრაციის ცენტრის“ ბარემოს მონიტორინგის შედეგები

მონიტორინგის პერიოდი: 2012 წლის 11-20 სექტემბერი.

მონიტორინგის ობიექტები:

კახეთის მხარეში არსებული სსიპ - საჯარო სკოლები და მრავალფუნქციური სამედიცინო ცენტრები (კლინიკები), სულ 37 ობიექტი.

სსიპ საჯარო სკოლები

1. სსიპ - საგარეჯოს მუნიციპალიტეტის სოფელ ზოგდანოვკის საჯარო სკოლა
2. სსიპ - აკადემიკოს ვასილ გულისაშვილის სახელობის საგარეჯოს მუნიციპალიტეტის სოფელ გიორგიწმინდის საჯარო სკოლა
3. სსიპ - საგარეჯოს მუნიციპალიტეტის სოფელ თოხლიაურის საჯარო სკოლა
4. სსიპ - გიორგი ლეონიძის სახელობის საგარეჯოს მუნიციპალიტეტის სოფელ პატარძელის საჯარო სკოლა
5. სსიპ - საგარეჯოს მუნიციპალიტეტის სოფელ წყაროსთავის საჯარო სკოლა
6. სსიპ - ქალაქ საგარეჯოს №1 საჯარო სკოლა
7. სსიპ - ქალაქ ლაგოდეხის №3 საჯარო სკოლა
8. სსიპ - ლაგოდეხის მუნიციპალიტეტის სოფელ ყარაჯალის საჯარო სკოლა
9. სსიპ - ლაგოდეხის მუნიციპალიტეტის სოფელ არეშფერანის საჯარო სკოლა
10. სსიპ - გურჯაანის მუნიციპალიტეტის სოფელ ახაშნის საჯარო სკოლა
11. სსიპ - გურჯაანის მუნიციპალიტეტის სოფელ მელაანის საჯარო სკოლა
12. სსიპ - ქალაქ გურჯაანის №2 საჯარო სკოლა
13. სსიპ - ყვარლის მუნიციპალიტეტის სოფელ მთისძირის საჯარო სკოლა
14. სსიპ - ყვარლის მუნიციპალიტეტის სოფელ ჭიკაანის საჯარო სკოლა
15. სსიპ - ყვარლის მუნიციპალიტეტის სოფელ ახალსოფლის №2 საჯარო სკოლა
16. სსიპ - ყვარლის მუნიციპალიტეტის სოფელ სარუსოს საჯარო სკოლა

17. სსიპ - ყვარლის მუნიციპალიტეტის სოფელ თივის საჯარო სკოლა
18. სსიპ - ქალაქ ყვარლის №2 საჯარო სკოლა
19. სსიპ - ყვარლის მუნიციპალიტეტის სოფელ გავაზის საჯარო სკოლა
20. სსიპ - ყვარლის მუნიციპალიტეტის სოფელ ჩანტლისყურის საჯარო სკოლა
21. სსიპ - სანდრო შანშიაშვილის სახელობის სიღნაღის მუნიციპალიტეტის სოფელ ჯუგაანის საჯარო სკოლა
22. სსიპ - სიღნაღის მუნიციპალიტეტის სოფელ ბოდბისხევის საჯარო სკოლა
23. სსიპ - სიღნაღის მუნიციპალიტეტის ქალაქ წნორის №1 საჯარო სკოლა
24. სსიპ - სიღნაღის მუნიციპალიტეტის სოფელ ანაგის საჯარო სკოლა
25. სსიპ - ქალაქ დედოფლისწყაროს №1 საჯარო სკოლა
26. სსიპ - ახმეტის მუნიციპალიტეტის სოფელ ბირკიანის საჯარო სკოლა
27. სსიპ - ქალაქ ახმეტის №2 საჯარო სკოლა
28. სსიპ - ქალაქ ახმეტის №3 საჯარო სკოლა
29. სსიპ - ახმეტის მუნიციპალიტეტის სოფელ ომალოს საჯარო სკოლა
30. სსიპ - ახმეტის მუნიციპალიტეტის სოფელ ჯოყოლოს საჯარო სკოლა
31. აიპ - ახმეტის სამუსიკო სკოლების გაერთიანება

მრავალფუნქციური სამედიცინო ცენტრები (კლინიკები):

1. შ.პ.ს. “არქიმედეს კლინიკა” ლაგოდეხი
2. შ.პ.ს. “არქიმედეს კლინიკა” სიღნაღი
3. შ.პ.ს. “უნიმედი კახეთი” ყვარელი
4. შ.პ.ს. ”უნიმედი კახეთი” ახმეტა
5. შ.პ.ს. „ჯეო გოსპიტალს“ საგარეჯო
6. შ.პ.ს. „ჯეო გოსპიტალს“ გურჯაანი

სსიპ საჯარო სკოლებსა და მრავალფუნქციურ სამედიცინო ცენტრებში მონიტორინგის შედეგად დაფიქსირდა დარღვევათა შემდეგი არსებითი ტენდენციები:

ექსკლუზიური ფიზიკურ გარემო, რომელიც უზღუდავს შშმ ადამიანებს აღნიშნული დაწესებულებების ინფრასტრუქტურითა და სერვისებით დამოუკიდებლად სარგებლობის შესაძლებლობას.

აღნიშნული დაწესებულებებიდან 6 საჯარო სკოლა: სსიპ - გურჯაანის მუნიციპალიტეტის სოფელ ახაშნის საჯარო სკოლა, სსიპ - ქალაქ გურჯაანის №2 საჯარო სკოლა, სსიპ - სიღნაღის მუნიციპალიტეტის სოფელ ბოდბისხევის საჯარო სკოლა, სსიპ - სიღნაღის მუნიციპალიტეტის სოფელ ანაგის საჯარო სკოლა, სსიპ - ქალაქ დედოფლისწყაროს №1 საჯარო სკოლა და სსიპ - ქალაქ ახმეტის №2 საჯარო სკოლა სარგებლობს ინკლუზიური სკოლის სტატუსით³², თუმცა გარემოს მონიტორინგი ცხადყოფს, რომ რეალურად ეს სკოლები ვერ უზრუნველყოფენ შშმ მოსწავლეთა ჩართულობას სასწავლო პროცესში: უმეტეს მათგანს საპირფარეშოები მონყობილი აქვთ ეზოში უნიტაზების გარეშე, ეტლით სავალი ბილიკები (ესბ) მონყობილია ნორმების უხეში დარღვევით, არცერთი მათგანი არაა აღჭურვილი ლიფტით და ა.შ.

შეფასების შედეგად დადგინდა, რომ სკოლების მიმდებარე ტერიტორიების, ეზოში შესასვლელებისა და ეზოს მოწყობის თვალსაზრისით 31 სკოლიდან 23 ნაწილობრივ ან სრულად აკმაყოფილებს სამშენებლო სტანდარტებით დადგენილ ნორმებს³³.

შენობათა შეღწევადობის შეფასებისას, მხოლოდ 8 სკოლა აკმაყოფილებს დადგენილ ნორმებს და ისიც ნაწილობრივ. დანარჩენი 23 შენობის ცენტრალური შესასვლელები უმეტესწილად არაა მონყობილი ესბ-ებით ან მონყობილია ნორმების უხეში დარღვევით, აღჭურვილია მაღალსაფეხურიანი კიბეებით, მოაჯირების გარეშე, რაც ნებისმიერი მობილურობის მქონე ადამიანისთვის ქმნის საფრთხის შემცველ, არაკომფორტულ და/ან შეუღწევად გარემოს.

ყვარლის მუნიციპალიტეტში მხოლოდ სოფელ გავაზის საჯარო სკოლაა აღჭურვილი ლიფტით, რაც იმას ნიშნავს, რომ დანარჩენ სკოლებში შშმ ადამიანებს სრულფასოვნად მხოლოდ შენობის 1 სართულით შეუძლიათ ისარგებლონ. შენობის შიგნით მოძრაობის თვალსაზრისით, მდგომარეობა უკეთესია. დერეფნები ფართოა და საკმაო სივრცეა გადაადგილებისთვის.

მოსწავლეთათვის საკლასო ოთახების მისაწვდომობის, განახლებული ინტერიერისა და ინვენტარის თვალსაზრისით შედარებით კარგი ვითარებაა 7 სკოლაში. დანარჩენი

³² საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მიერ შექმნილი საგანმანათლებლო დაწესებულებების ელექტრონულ კატალოგის (eCatalog) საიტი - <http://catalog.edu.ge>

³³ ურბანიზაციისა და მშენებლობის სამინისტროს 2003 წლის 3 თებერვლის #1 ბრძანება, „საცხოვრებელი გარემო ინვალიდებისათვის, გეგმარებითი ელემენტების ნორმალუბი“ და „საზოგადოებრივი შენობა-ნაგებობები ინვალიდებისათვის, გეგმარებითი ელემენტების ნორმალუბი“.

სკოლების უმეტეს ნაწილში საკლასო ოთახებში განთავსებულია ამორტიზებული ინვენტარი და მოძველებულია ინტერიერი.

სანიტარული კვანძები (საპირფარეშოები და საშხაპეები) შეფასებულ 13 სკოლას საპირფარეშო უნიტაზების გარეშე აქვთ მონყობილი და უმეტესად შენობის გარეთ ეზოშია განთავსებული. მხოლოდ 9 სასკოლო შენობას აქვს საპირფარეშო, რომლითაც შშმ მოსწავლე შესძლებს დამოუკიდებლად სარგებლობას და ისიც უმეტეს მათგანში უნიტაზები არაა აღჭურვილი დამხმარე მოაჯირებით, უნიტაზებს არა აქვთ საფარი და/ან ოთახებში არასაკმარისი სივრცეა ეტლით მანევრირებისათვის. დანარჩენი 9 სკოლის საპირფარეშოებს ან კარების სიგანე აქვთ არასაკმარისი, ან უნიტაზამდე მონყობილია კიბეები და/ან შემალლებული ზღურბლები.

შეფასებული სკოლების მხოლოდ 6 შენობაა აღჭურვილი ისეთი სასადილოებით, რომლებიც ხელმისაწვდომია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლისათვის.

პერსონალის გამოკითხვით დადგინდა ისიც, რომ 19 სკოლისთვის საერთოდ არ მიუკითხავს შშმ მოსწავლეს და/ან მათ მშობლებს. დანარჩენ 12 სკოლაში ირიცხებიან სხვადასხვა შეზღუდვის მქონე მოსწავლეები.

აღსანიშნავია, რომ არცერთ სკოლას არა აქვს გათვალისწინებული უსინათლო მოსწავლეთა საჭიროებები (კედლის მოაჯირები, რელიეფური ფილები და ა.შ.) და არ ჰყავთ ჟესტური ენის სპეციალისტი სმენის არმქონე მოსწავლესთან საკონტაქტოდ.

რაც შეეხება კახეთის მხარეში შეფასებულ მრავალფუნქციურ სამედიცინო ცენტრებს (კლინიკებს): 4 მათგანი სრულად მისაწვდომია მობილობაშეზღუდული და ეტლით მოსარგებლე ბენეფიციარებისთვის. გამონაკლისია შ.პ.ს. "უნიმედი კახეთი" - ახმეტა, რომელიც არაა აღჭურვილი ლიფტით და, შესაბამისად, შშმ ბენეფიციარებს შეუძლიათ ისარგებლონ მხოლოდ შენობის 1 სართულით; შ.პ.ს. "უნიმედი კახეთის" (ყვარელი) ადმინისტრაციამ თავის ტერიტორიაზე არ დაუშვა მონიტორები შესაფასებლად.

უსინათლო და სმენის არმქონე ბენეფიციარების საჭიროებები არცერთ კლინიკაში არაა გათვალისწინებული.

როგორც კვლევიდან ჩანს, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა საჭიროებები, ფაქტობრივად, არ არის გათვალისწინებული არც ერთ კვლევაში ჩართულ სახელმწიფო პროგრამაში. აღნიშნული კი ცალსახად მიუთითებს, რომ სახელმწიფო პროგრამების დაგეგმვაზე პასუხისმგებელი უწყებები არ ითვალისწინებენ ქვეყნის მოსახლეობის 15%-18%-ის (მოსახლეობის ჯგუფის) მოთხოვნებს.

კვლევის ფარგლებში განხორციელებულმა სამართლებრივმა ანალიზმა გვიჩვენა, რომ ის ნორმატიული ბაზა (საერთაშორისო ხელშეკრულებები, კონსტიტუცია, ეროვნული კანონმდებლობა) რომელიც, საფუძვლად უდევს აღნიშნული პროგრამების შემუშავებას, როგორც წესი, უარყოფს რაიმე ნიშნით დისკრიმინაციას; ამის საწინააღმდეგოდ, იგი ხშირად ხაზს უსვამს შშმ პირთა ინტერესების გათვალისწინების აუცილებლობას, თუმცა, ეს პრინციპები არ აისახება თავად პროგრამებსა და კონკრეტულ ინიციატივებში. ამ უკანასკნელის ახსნა კი ორი მიმართულებით შეიძლება: პოლიტიკური ნების ნაკლებობით ან იმ პროფესიული კვალიფიკაციის ნაკლებობით, რომელიც ნებას რეალობაში განახორციელებდა.

კვლევამ ასევე გამოავლინა, შშმ პირთა დისკრიმინაციის სერიოზულობა, რასაც ხშირად ჯანმრთელობის სერიოზული დაზიანება ან საზოგადოებიდან სრული გარიყვა მოსდევს, განსაკუთრებით კი საქართველოს რეგიონებში. ამ მხრივ საინტერესოა ის ფაქტი, რომ სახელმწიფო ადმინისტრაციული ორგანოები, ანუ ის იურიდიული პირები, რომელთა უმოქმედობამ ან არასწორმა ქმედებამ დაუშვა დისკრიმინაციული სახელმწიფო პროგრამების არსებობა, სრული სერიოზულობით არ განიხილავენ მათი ქმედების შედეგად მიყენებულ ზიანს კონკრეტული პირის კუთვნილ სამართლებრივ სიკეთეზე; აღნიშნულის დასტურად გამოდგება სახალხო დამცველის მიერ კვლევის შედეგებზე დაუყოვნებელი რეაგირება „საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის 21-ე მუხლის შესაბამისად. თუმცა, ადმინისტრაციული ორგანოების პასუხი შემოიფარგლებოდა იმით, რომ პროგრამის ხარვეზის გამართლება შეიძლება ფინანსური რესურსების სიმწირით.

ყოველივე ზემოთ აღნიშნული მოითხოვს, რომ უშუალოდ სახელმწიფო პროგრამების/ინიციატივების დაგეგმვასა და განხორციელებაზე პასუხისმგებელმა უწყებებმა შეაფასონ შშმ პირთა მიმართ საკუთარი საქმიანობა დისკრიმინაციისგან თავისუფლების კუთხით, რაც გულისხმობს პრობლემებში ჩართულობის მიდგომის გეგმაზომიერ დანერგვასა და რეალიზაციას ადეკვატური რესურსების გამოყოფისა და საჭიროებებზე დაფუძნებული სამოქმედო გეგმის შექმნის საფუძველზე.

- იზორია ლ., კორკელია კ., კუბლაშვილი კ., და ხუბუა გ. (2005), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარები, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, გამომცემლობა „მერიდიანი.“
- კუბლაშვილი კ., (2003)“ძირითადი უფლებები“. თბილისი. გვ.320–321
- Krause JS. (1998) Skin sores after spinal cord injury: relationship to life adjustment. Spinal Cord ;36:51-56
- Ronald Wiman (2003) Disability dimension in development action. Manual on inclusive planning. Originally published by The National Research and Development Centre for Welfare and Health in Finland.
- UN Economic and Social Council, Susbtantive Session 1997, 30 june – 25 July, Coordination of the policies and activities of the specialized agencies and other bodies of the United Nations system, mainstreaming the gender perspective into all policies and programmes in the United Nations system.
- UN Economic and Social Council, Commission for Social Development, 46th session, 6-15 February. Follow up for the World Summit for Social Development and the 24th special session of the General Assembly: emerging issues: “Mainstreaming disability in the development agenda”.
- გაერთიანებული ერების ადამიანის უფლებების უმაღლესი კომისრის ოფისი (2001). „სახელმძღვანელო ადამიანის უფლებების მონიტორინგის შესახებ“, პოფესიული ტრენინგების სერია #7, ჟენევა, ISBN 92-1-154137-9.
- გაერთიანებული ერების ადამიანის უფლებების უმაღლესი კომისრის ოფისის პუბლიკაცია, „გაერთიანებული ერების შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენციის მონიტორინგი, სახელმძღვანელო ადამიანის უფლებების მონიტორთათვის, პროფესიული ტრენინგების სერია #17, ჟენევა 2010.
- გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისრის ოფისი (2008) „გარიყულობიდან თანასწორობამდე, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების განხორციელება, სახელმძღვანელო პარლამენტარებისთვის“ ჟენევა.
- საქართველოს კანონი „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სოციალური დაცვის შესახებ“.

- საქართველოს კანონი „საქართველოს 2012 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის შესახებ“. https://matsne.gov.ge/index.php?option=com_ldmssearch&view=docView&id=1533022
- საქართველოს მთავრობის 2012 წლის 7 მაისის #165 დადგენილება „ჯანმრთელობის დაზღვევის სახელმწიფო პროგრამების ფარგლებში 0–5 წლის(ჩათვლით) ასაკის ბავშვების, 60 წლის და ზემოთ ასაკის ქალების და 65 წლის და ზემოთ ასაკის მამაკაცების (საპენსიო ასაკის მოსახლეობა), სტუდენტების, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვთა და მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ჯანმრთელობის დაზღვევის მიზნით გასატარებელი ღონისძიებებისა და სადაზღვევო ვაუჩერის პირობების განსაზღვრის შესახებ“.
- საქართველოს მთავრობის 2012 წლის 15 მარტის N92 დადგენილება „2012 წლის ჯანმრთელობის დაცვის სახელმწიფო პროგრამების დამტკიცების შესახებ“. http://www.moh.gov.ge/files/01_GEO/jann_sistema/programebi/11.04.12.pdf
- საქართველოს მთავრობის 2009 წლის 9 დეკემბრის #218 დადგენილება „სახელმწიფო პროგრამების ფარგლებში მოსახლეობის ჯანმრთელობის დაზღვევის მიზნით გასატარებელი ღონისძიებებისა და სადაზღვევო ვაუჩერის პირობების განსაზღვრის შესახებ“ https://matsne.gov.ge/index.php?option=com_ldmssearch&view=docView&id=4372
- ურბანიზაციისა და მშენებლობის სამინისტროს 2003 წლის 3 თებერვლის #1 ბრძანება, „საცხოვრებელი გარემო ინვალიდებისათვის, გეგმარებითი ელემენტების ნორმალები“ და „საზოგადოებრივი შენობა–ნაგებობები ინვალიდებისათვის, გეგმარებითი ელემენტების ნორმალები“.
- განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო (2011), პროფესიული განათლების რეფორმის სტრატეგიის განხორციელების ანგარიში 2011, <http://www.mes.gov.ge/uploads/angarishi%20-%202011.pdf>
- საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მიერ შექმნილი საგანმანათლებლო დანესებულებების ელექტრონული კატალოგის (eCatalog) საიტი - <http://catalog.edu.ge>
- საქართველოს სახალხო დამცველის 2011 წლის საპარლამენტო ანგარიში გვ. 264; <http://www.ombudsman.ge/files/downloads/ge/dzypimgpvvrngdlhno.pdf>

მონიტორინგის პრიორიტეტების ჰაღაჱა საქართველოს სახალხო დამცჱალის ჱუღლუღლი ჱესაღლუღლის ომონე პირთა უფლუღლის ცანბრი

კვლეღა ხორციელდღბა გაეროს განვითარების პროგრამის მართლმსაჯულღბის ხელმისაწვდომობისა და ადამიანის უფლღბღბის დაცვის პროგრამის საქართველოს სახალხო დამცჱელის გაღლიერღბის პროექტის მხარდაჭერით.

კვლეღის მიზანია მოხდღს შუზღუღული შესაღღღბღბის მქონე (შშმ) პირთა უფლღბღბის დაცვის მონიტორინგი ქვეყანაში არსეღული ეროვნული პროგრამღბის (არასპეციალურად შშმ პირთათვის შემუღაღბული) ანალიზის გზით. განხორციელდღს იმის შეფასეღა, თუ რამდენად იყო გათვალისწინეღული შშმ პირთა საჭიროეღბი სხვადასხვა სახელმწიფო უწყეღბის მიერ ამ პროგრამღბის შემუღაღბისას და რამდენად ხელმისაწვდომია ეს პროგრამეღი შშმ პირთათვის.

მიმდინარე ეტაპზე, დაგეგმიღია შეფასდღს 3 სახელმწიფო უწყეღბის 5 ქვეპროგრამა. შესაბამისად, არსეღულ პროგრამეღს შორის მონიტორინგისათვის ყველაზე აქტუალურის გამოსაყოფად, გთხოვთ, თქვენი შეხედულღბისამებრ “განსაკუთრეღბით მნიშვნელოვნად” აღნიშნოთ ის პროგრამეღი, რომელიც თქვენი მოსაზრეღბით პირველ ეტაპზე უნდა დამონიტორინგდღს.

მადღობას მოგახსენებთ კვლეღაში მონაწილეობისათვის.

ინფორმაცია რესკონდენბის შესახებ

სახელი გვარი	საკონტაქტო ტელეფონი	
ორგანიზაცია, რომელსაც წარმოადგენთ:	იმეილი:	
ჯიშხარი		
<p>რამდენად მნიშვნელოვნად მიგაჩნიათ, განხორციელდეს „საქართველოს 2012 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის შესახებ“ საქართველოს კანონით გათვალისწინებული შემდეგი პროგრამების მონიტორინგი – შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა მიერ ამ პროგრამებით სარგებლობის შესაძლებლობის შესახებ (რამდენად ითვალისწინებს კონკრეტული პროგრამა შშმ პირთა საჭიროებებს, რეალურად რამდენი შშმ პირი სარგებლობს, რამდენ შშმ პირს ესაჭიროება ჰიპოთეტურად ამ პროგრამით სარგებლობა)</p>		
1.1.	<p style="text-align: center;">დაავადებათა ადრეული გამოვლენა და სკრინინგი</p> <p>პროგრამის მიზანია დაავადებათა ადრეული გამოვლენა და გავრცელების შეზღუდვა; კერძოდ, ძუძუს, საშვილოსნოს ყელის, კოლორექტული და პროსტატის კიბოს სკრინინგი,</p> <p>ბავშვთა ასაკის განვითარების შეფერხების სკრინინგი, დაავადებათა ადრეული გამოვლენა და სკრინინგი</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია
1.2.	<p style="text-align: center;">იმუნიზაცია</p> <p>პროგრამის მიზანია მართვადი ინფექციებისაგან ქვეყნის მოსახლეობის დაცვა იმუნიზაციის გზით და მოსახლეობის უზრუნველყოფა ანტირაბიული ვაქცინითა და იმუნოგლობულინით.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია

<p>1.3.</p>	<p>დედათა და ბავშვთა ჯანმრთელობა</p> <p>პროგრამის მიზანია დედათა და ახალშობილთა სიკვდილიანობის შემცირება ორსულთა ეფექტიანი პატრონაჟისა და მაღალკვალიფიციური სამედიცინო დახმარების გეოგრაფიული და ფინანსური ხელმისაწვდომობის გაზრდის გზით.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია
<p>1.4.</p>	<p>ეპიდზედამხედველობის პროგრამა</p> <p>პროგრამის მიზანია ქვეყანაში ეპიდემიოლოგიური უსაფრთხოების გაუმჯობესება</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია
<p>1.5.</p>	<p>უსაფრთხო სისხლი</p> <p>პროგრამის მიზანი და ამოცანაა:</p> <p>ა) ტრანსფუზიით გადამდები ინფექციების პრევენცია და საქართველოს მასშტაბით სისხლის კომპონენტების თანაბარი სტანდარტის უსაფრთხოების უზრუნველყოფა;</p> <p>ბ) ფასიანი დონორობის ინსტიტუტის ეტაპობრივი ჩანაცვლება უანგარო, რეგულარული დონორობის სისტემით.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია
<p>1.6.</p>	<p>პროფესიულ დაავადებათა პრევენცია</p> <p>პროგრამის მიზანია დასაქმებული მოსახლეობის ჯანმრთელობის დაცვა პროფესიული და პროფესიით განპირობებული დაავადებების პრევენციის გზით და უსაფრთხო სამუშაო გარემოს ხელშეწყობა.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია
<p>1.7.</p>	<p>ფსიქიკური ჯანმრთელობა</p> <p>პროგრამის მიზანია ფსიქიატრიული მომსახურების გეოგრაფიული და ფინანსური ხელმისაწვდომობის გაზრდა საქართველოს მოსახლეობისათვის.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია

1.8.	<p style="text-align: center;">დიაბეტის მართვა</p> <p>პროგრამის მიზანია შაქრიანი და უშაქრო დიაბეტით დაავადებული პაციენტების ამბულატორიული მეთვალყურეობის გაუმჯობესება, შესაძლო გართულებების პრევენცია და სპეციფიკური მედიკამენტებით უზრუნველყოფა.</p>	☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია
1.9.	<p style="text-align: center;">ნარკომანია</p> <p>პროგრამის მიზანია ნარკომანიით დაავადებულ პირთა უზრუნველყოფა მკურნალობით, რეაბილიტაციით, ჩანაცვლებითი თერაპიითა და ჩამანაცვლებელი ნარკოტიკით</p>	☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია
1.10.	<p style="text-align: center;">დიალიზი და თირკმლის ტრანსპლანტაცია</p> <p>პროგრამის მიზანია თირკმლის ტერმინალური უკმარისობით დაავადებულთა ჯანმრთელობის მდგომარეობის შენარჩუნება და გაუმჯობესება.</p>	☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია
1.11.	<p style="text-align: center;">ინკურაბელურ პაციენტთა პალიატიური მზრუნველობა</p> <p>პროგრამის მიზანია ინკურაბელური პაციენტების ცხოვრების ხარისხის გაუმჯობესება ფინანსური ხელმისაწვდომობის გაზრდის გზით და სპეციფიკური მედიკამენტებით მათი უზრუნველყოფა.</p>	☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია
1.12	<p style="text-align: center;">იშვიათი დაავადებების მქონე და მუდმივ ჩანაცვლებით მკურნალობას დაქვემდებარებულ პაციენტთა მკურნალობა</p> <p>პროგრამის მიზანია იშვიათი დაავადებების მქონე და მუდმივ ჩანაცვლებით მკურნალობას დაქვემდებარებულ პაციენტთა ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუმჯობესება სამედიცინო მომსახურებასა და მედიკამენტებზე ფინანსური ხელმისაწვდომობის გაზრდის გზით.</p>	☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია

<p>1.13</p>	<p>სასწრაფო გადაუდებელი დახმარება და სამედიცინო ტრანსპორტირება</p> <p>პროგრამის მიზანია გადაუდებელი მდგომარეობების დროს გართულებებისა და ლეტალური გამოსავლის შემცირება.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია
<p>1.14</p>	<p>სოფლის ექიმი</p> <p>პროგრამის მიზანია სოფლის მოსახლეობისათვის პირველადი ჯანდაცვის მომსახურებაზე მოსახლეობის გეოგრაფიული და ფინანსური ხელმისაწვდომობის გაზრდა და სპეცდაფინანსებაზე მყოფ დაწესებულებებში რეგისტრირებული მოსახლეობის სამედიცინო მომსახურებაზე ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია
<p>1.15</p>	<p>რეფერალური მომსახურება</p> <p>ა) მოსახლეობის ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუმჯობესება ფინანსური და გეოგრაფიული ხელმისაწვდომობის გაზრდის გზით;</p> <p>ბ) სასაჯელაღსრულების დეპარტამენტის დაწესებულებებში მყოფ მძიმე და განუკურნებელი სენით დაავადებულ მსჯავრდებულთა ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესწავლა და ავადმყოფობის ან ხანდაზმულობის ასაკის გამო სასჯელისაგან გათავისუფლების მიზანშეწონილობის თაობაზე შესაბამისი დასკვნის მომზადება.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია
<p>1.16</p>	<p>ტუბერკულოზის მართვა</p> <p>პროგრამის მიზანია ტუბერკულოზით ავადობის, სიკვდილიანობის და საზოგადოებაში ინფექციის გავრცელების შემცირება, ტუბსანიანალმდეგო მედიკამენტების მიმართ რეზისტენტობის განვითარების პრევენცია.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია

<p>1.17</p>	<p style="text-align: center;">აივ-ინფექცია/შიდსი</p> <p>პროგრამის მიზანია:</p> <p>ა) აივ-ინფექციის/შიდსის ახალი შემთხვევების დროულად გამოვლენა;</p> <p>ბ) აივ-ინფექციის/შიდსის გავრცელების შეფერხება;</p> <p>გ) აივ-ინფექციით/შიდსით დაავადებულითათვის მკურნალობის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა.</p>	<p>☐ უმნიშვნელოა</p> <p>☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს</p> <p>☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია</p> <p>☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია</p>
<p>1.18</p>	<p style="text-align: center;">ჯანმრთელობის დაზღვევა</p> <p>სამიზნე ჯგუფების სამედიცინო დაზღვევით უზრუნველყოფა. ქვეპროგრამა ითვალისწინებს საპენსიო ასაკის მოსახლეობის, სიღარიბის ზღვრის ქვემოთ მყოფი მოსახლეობის, ორგანიზებულად ჩასახლებული დევნილი და იძულებით გადაადგილებული მოსახლეობის, სახელმწიფო მზრუნველობის ქვეშ მყოფი პირების, ბავშვთა სააღმზრდელო დაწესებულებებსა და მცირე, საოჯახო ტიპის სახლებში მცხოვრები (მათ შორის, მშობელთა მზრუნველობას მოკლებული და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე) ბავშვებისა და აღმზრდელების, საჯარო სკოლებისა და ცალკეული საგანმანათლებლო დაწესებულებების პედაგოგებისა და ადმინისტრაციულ-ტექნიკური პერსონალის, საქართველოს პროფესიული სწავლების ცენტრების მასწავლებლებისა და ცალკეულ საგანმანათლებლო დაწესებულებათა აღსაზრდელების, 0-დან 6 წლამდე ასაკის ბავშვებისა და სახალხო არტისტების, სახალხო მხატვრებისა და რუსთაველის პრემიის ლაურეატების დაზღვევას;</p>	<p>☐ უმნიშვნელოა</p> <p>☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს</p> <p>☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია</p> <p>☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია</p>

1.19	<p style="text-align: center;">შინაგან საქმეთა სამინისტროს სისტემის მოსამსახურეთა ჯანმრთელობის დაცვის მომსახურებით უზრუნველყოფა</p> <p>პროგრამის მიზანია საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს თანამშრომელთა ჯანმრთელობის მდგომარეობისა და ფიზიკური განვითარების შენარჩუნება და განმტკიცება</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია
1.20	<p style="text-align: center;">საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს პერსონალის ჯანმრთელობის დაცვა და სოციალური უზრუნველყოფა</p> <p>საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს პერსონალისა და მათი ოჯახის წევრებისათვის ეფექტიანი და ხელმისაწვდომი ჯანმრთელობის დაცვისა და სოციალური უზრუნველყოფის მომსახურების შეთავაზება.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია
1.22	<p style="text-align: center;">სიღარიბის ზღვრის ქვემოთ მყოფი მოსწავლეების სახელმძღვანელოებით უზრუნველყოფა</p> <p>ყველა მოსწავლისათვის განათლების თანაბარი ხელმისაწვდომობის მიზნით სახელმწიფო სიღარიბის ზღვრის ქვემოთ მყოფი ოჯახების მოსწავლეებს სასკოლო სახელმძღვანელოებით უზრუნველყოფს.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია
1.23	<p style="text-align: center;">ინგლისური ენის სწავლების გაძლიერება</p> <p>პროგრამა ითვალისწინებს ქვეყნის ზოგადსაგანმანათლებლო დანერგვებულ სფეროებში ინგლისური ენის სწავლების ხელშეწყობის მიზნით ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლების მე-9, მე-10 და მე-11 კლასების მოსწავლეებისათვის ინგლისური ენის 3-კვირიანი საზაფხულო სკოლების მოწყობას საქართველოში და დიდი ბრიტანეთისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის გაერთიანებულ სამეფოში. საქართველოში მოწყობილ ინგლისურენოვან ბანაკებში ყოველწლიურად ჩაერთვება 1200 მოსწავლე, მათგან 108 მოსწავლე გაემგზავრება გაერთიანებულ სამეფოში.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია

1.23	<p style="text-align: center;">სასჯელალსრულების დანესებულებებში განათლების მიღების ხელშეწყობის პროგრამა</p> <p>პროგრამის მიზანია სასჯელალსრულების დანესებულებებში ზოგადი განათლების მიღების ხელშეწყობა</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია
1.24	<p style="text-align: center;">პროფესიული განათლების ხელმისაწვდომობისა და ხარისხის გაუმჯობესება</p> <p>პროგრამის მიზანია პროფესიული განათლებისა და მომზადების ერთიანი, ხარისხიანი და ეფექტიანი სისტემის ჩამოყალიბება; პროფესიული განათლების შესახებ მოსახლეობის ინფორმირებულობის დონის ამაღლება და პროფესიულ საგანმანათლებლო დანესებულებებში პირთა ჩარიცხვის მაქსიმალურად გამჭვირვალე სისტემის ჩამოყალიბება;</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია
1.25	<p style="text-align: center;">გარემოს დაცვის სამინისტროს პროექტი “გარემოს მონიტორინგისა და მენეჯმენტის სისტემების განვითარება საქართველოში”</p> <p>პროექტის მიზანი: გარემოს ეროვნულ სააგენტოში წყალდიდობის მონიტორინგის საპილოტო ქსელის შექმნა, საჭირო საზომი საშუალებების დამონტაჟება, მოსახლეობის მიერ მონიტორინგის განხორციელება, წყალდიდობის რისკის შესახებ გაფრთხილების მომზადებისა და მასზე რეაგირების მიზნით; საქართველოში განხორციელებული პილოტური ქმედებების საფუძველზე რეგიონის მასშტაბით რეკომენდაციების შექმნა და წყალდიდობის მონიტორინგის მოდელების შემუშავება.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია

1.26	<p>საქართველოს ტურიზმის ეროვნული სააგენტოს მიერ განხორციელებული პროექტი „განათლება“</p> <p>პროექტი ითვალისწინებს მთიან რეგიონებში (ყაზბეგი, თუშეთი, სვანეთი, თელავი) სერვისის გაუმჯობესების მიზნით ტრენინგების დაგეგმვას.</p>	☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია
1.27	<p>საქართველოს რეგიონული განვითარების და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს მუნიციპალური განვითარების ფონდის მიერ განხორციელებული „რეგიონული განვითარების პროექტი“ .</p> <p>პროექტის განვითარების მიზანს წამოადგენს კახეთის რეგიონის ტურიზმთან და კულტურული მემკვიდრეობის ცენტრებთან დაკავშირებული ეკონომიკის ინფრასტრუქტურული მომსახურების და ინსტიტუციონალური შესაძლებლობების გაუმჯობესება.</p>	☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია
1.28	<p>საქართველოს რეგიონული განვითარების და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს მუნიციპალური განვითარების ფონდის პროექტი „კერძო სექტორის მხარდაჭერის პროგრამა“, რომელიც კახეთის რეგიონული განვითარების პროექტის ფარგლებში ხორციელდება . აღნიშნული პროექტი თვალისწინებს მომიჯნავე ინფრასტრუქტურის განვითარებას კახეთის რეგიონში ტურიზმისა და სოფლის მეურნეობის სექტორის განვითარების მიზნით.</p>	☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია
<p>საქართველოს სპორტისა და ახალგაზრდობის საქმეთა სამინისტროს პროგრამები</p>		
2.1.	<p>ახალგაზრდული სერვისების მონაცემთა ბაზა</p> <p>პროექტის მიზანია შეიქმნას ახალგაზრდული სერვისების/მომსახურების ერთიანი მონაცემთა ბაზა, რომელშიც თავმოყრილი იქნება ინფორმაცია საქართველოს მასშტაბით სამოქალაქო, კერძო, სამთავრობო და საერთაშორისო სექტორში ახალგაზრდებისათვის განკუთვნილი მომსახურების შესახებ.</p>	☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია

<p>2.2.</p>	<p style="text-align: center;">სტუდენტური დღეები</p> <p>პროგრამის მიზანია: 1.სტუდენტებში შემოქმედებითი უნარების განვითარების ხელშეწყობა და წახალისება; 2.სტუდენტური ცხოვრების მრავალფეროვნების უზრუნველყოფა; 3.სტუდენტების თავისუფალი დროის შინაარსიანად დაგეგმვის ხელშეწყობა; 4.უნივერსიტეტების მოტივაციის გაზრდა შემოქმედებითი საქმიანობის მხარდაჭერის თვალსაზრისით.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია
<p>2.3.</p>	<p style="text-align: center;">„Speak Up in Georgia“</p> <p>აღნიშნული საგანმანათლებლო პროგრამის მიზანია რეგიონებში მცხოვრებ ახალგაზრდებში პრაქტიკული ინგლისური ენისა და ლიდერული უნარ-ჩვევების განვითარება.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია
<p>2.4.</p>	<p style="text-align: center;">საქართველოს ახალგაზრდული პარლამენტი</p> <p>პროექტის მიზანია საქართველოს რეგიონებში აქტიური, ნიჭიერი ახალგაზრდების აღმოჩენა და ჩართვა აკადემიურ-პრაქტიკულ ღონისძიებებში - საპარლამენტო სესიებში. პროექტის ამოცანაა 16-20 წლამდე ქართველი ახალგაზრდების აკადემიური აქტივობის გაზრდა; მათი ცოდნის პრაქტიკაში რეალიზების ხელშეწყობა; დებატის კულტურის ჩამოყალიბება; სამოქალაქო თვითშეგნების გაზრდა, რაც საბოლოოდ ქვეყანაში პარლამენტარიზმის კულტურის ამაღლებას და დემოკრატიული ღირებულებების დამკვიდრებას ემსახურება.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია

2.5.	<p align="center">ახალგაზრდული ბანაკი „პატრიოტი 2012“</p> <p>პროგრამა მიზნად ისახავს ახალგაზრდებში ჯანსაღი ცხოვრების წესის დამკვიდრებას, პატრიოტული სულისკვეთების ამაღლებას, არაფორმალური განათლების ხელშეწყობასა და ახალგაზრდობის სფეროში საერთაშორისო თანამშრომლობის გაღრმავებას.</p>	☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია
საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს პროგრამები		
3.1.	<p align="center">განრიდება და მედიაცია</p> <p>მიზანი: არასრულწლოვანთა დანაშაულის პრევენცია, კანონმდებლობის ჰარმონიზაცია საერთაშორისო სტანდარტებთან, სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული მექანიზმების დანერგვა; პროფესიონალების გადამზადება, სტატისტიკურ-საინფორმაციო სისტემის სრულყოფა და ა.შ.</p>	☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია
3.2	<p align="center">ლიდერთა სახლი</p> <p>პროექტის მთავარი მიზანია ახალგაზრდებში ჯანსაღი ცხოვრების წესის პოპულარიზაცია, მათში კულტურულ-შემოქმედებითი ინიციატივების განვითარება და დამოუკიდებელი აზროვნების ჩამოყალიბება.</p>	☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია
3.3.	<p align="center">გზა წარმატებისკენ</p> <p>პროექტის მიზანია განრიდებული არასრულწლოვანების საზოგადოებაში ინტეგრაციისთვის ხელის შეწყობა, მათთვის დადებითი ღირებულებების შთაგონება და, შესაბამისად, განმეორებითი დანაშაულის პრევენცია</p>	☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია
3.4.	<p align="center">განრიდება ცივი იარაღის ტარებისთვის</p> <p>პროგრამა მიზნად ისახავს იმ არასრულწლოვნებთან მუშაობას, რომლებსაც ცივი იარაღის ტარებაში ედებათ ბრალი</p>	☐ უმნიშვნელოა ☐ მცირე მნიშვნელობა აქვს ☐ საკმაოდ მნიშვნელოვანია ☐ ყველაზე მნიშვნელოვანია

